

Kari Strømsøe Mæland

De yngste barna i baseorganiserte barnehager

En kvalitativ studie om trygghet og sosial mestring som
utgangspunkt for å forebygge sosiale og emosjonelle vansker

Trondheim våren 2012

Masteroppgave i spesialpedagogikk

Veiledere:

Monica Seland og Bodil Mørland

NTNU og DMMH

Førord

Dette har vært en lærerik periode hvor jeg har fått anledning til å fordype meg i et tema som har engasjert meg en god stund. Det har vært mye jobb og til tider ganske slitsomt, men samtidig veldig spennende.

Jeg ønsker først og fremst å takke informantene mine som har tatt seg tid til å dele av sine tanker, erfaringer og kunnskap i en ellers hektisk hverdag. Deres bidrag har vært sentralt i utarbeidelsen av denne oppgaven.

Jeg ønsker også å takke veilederne mine Monica og Bodil for god veiledning og konstruktive innspill. De har hjulpet meg til å sortere tanker, se helheten, og å finne veien videre når jeg har stått fast.

Trondheim, juni 2012

Kari Strømsøe Mæland

Innholdsfortegnelse

Forord	i
1.0 Innledning.....	1
1.1 Aktualisering av oppgaven og tidligere forskning	1
1.2 Baseorganiserte barnehager og tidligere forskning	2
1.3 Problemstilling og intensjon med prosjektet	4
1.4 Spesialpedagogisk relevans	4
1.5 Oppbygging av oppgaven.....	5
2.0 Teoretiske perspektiver	6
2.1 Transaksjonsmodellen	6
2.2 Forebygging i et resiliensperspektiv	7
2.3.0 Tilknytning	9
2.3.1 Trygg tilknytning.....	11
2.3.2 Utrygg tilknytning	11
2.4 Sosial utvikling.....	12
2.5 Stress i barnehagen.....	13
2.6 Tilknytning, sosial utvikling og resiliens i en barnehagekontekst	14
3.0 Forskningsmetode	16
3.1 Informanter og utvalgsriterier	17
3.2 Arbeidet med å få tak i informanter	17
3.3 Presentasjon av informantene.....	18
3.3.1 Barnehage A	18
3.3.2 Barnehage B	18
3.3.3 Barnehage C	19
3.3.4 Barnehage D.....	19
3.4 Datainnsamling.....	20

3.4.1 Intervju som metode.....	20
3.4.2 Utarbeidelse av intervjuguide.....	20
3.4.3 Gjennomføring av intervjuene	21
3.4.4 Forforståelse og egen rolle under intervjuet.....	22
3.5 Bearbeiding av intervjuene.....	22
3.5.1 Transkribering	23
3.5.2 Analyseprosessen	23
3.6 Pålitelighet og troverdighet	24
3.7 Ethiske refleksjoner.....	24
4.0 Presentasjon og drøfting av empiri.....	26
4.1 Å legge til rette for å skape trygghet for barnet	26
4.1.1 Foreldresamarbeid	26
4.1.2 Tilknytning	30
4.2 Å legge til rette for sosial mestring	38
4.2.1 Oppfølging av det enkelte barnet	39
4.2.2 Stress hos barn i barnehager	43
5.0 Avsluttende refleksjoner	48
Litteraturliste	51
Vedlegg 1: Informasjonsskriv for leder i barnehagen	I
Vedlegg 2: Informasjonsskriv for informant.....	II
Vedlegg 3: Intervjuguide.....	III

1.0 Innledning

I denne oppgaven ønsker jeg å gå nærmere inn på hverdagen til de yngste barna i baseorganiserte barnehager. Etter hvert som det er blitt vanlig at begge foreldrene er i fullt arbeid etter endt foreldrepermisjon, og det blir bygget flere barnehager, trengs det mer kunnskap om denne aldersgruppens behov og hvordan man skal møte disse på en best mulig måte. Mitt bidrag i denne sammenhengen er å presentere erfaringer og tanker fra fire førskolelærere, og se dem i lys av teori og forskning om resiliens, tilknytning, sosial utvikling, og stress, med tanke på å forebygge sosiale og emosjonelle vansker.

1.1 Aktualisering av oppgaven og tidligere forskning

I 2011 hadde 89,7 % av norske barn i førskolealder barnehageplass (SSB, 2011b). Dette er en økning på 1,2 prosentpoeng fra året før, og dekningsgraden i alderen 1-2 år er den som økte mest. I forbindelse med at Regjeringen Stoltenberg 2 la frem barnehageløftet om full barnehagedekning i 2007 (Kunnskapsdepartementet, 2006), har de minste barna for alvor gjort sitt inntog i norske barnehager. I 2009 kom retten til barnehageplass for alle barn som fyller ett år før utgangen av august det året det blir søkt om plass (Kunnskapsdepartementet, 2005), og for å kunne oppnå dette har det i statsbudsjettene blitt innvilget midler for bygging av nye barnehager (Finansdepartementet, 2011). Økningen i antall barn i førskolealder som har dagomsorg utenfor hjemmet er en trend man finner igjen i store deler av OECD-landene. UNICEF kom i 2008 med en rapport (Adamson, 2008) som tok for seg denne økningen sett i sammenheng med nyere forskning om barns behov i den tidlige utviklingsperioden. Rapporten legger blant annet vekt på betydningen av et nært samspill mellom barnet og en omsorgsperson som er fysisk og følelsesmessig tilgjengelig, og ser en klar sammenheng mellom kvaliteten på omsorgsinstitusjonen og senere skoleprestasjoner og atferd.

Det er også blitt forsket på dette området i Norge. I 2011 kom det en forskningsrapport fra IRIS om «Barnehagens organisering og strukturelle faktorerens betydning for kvalitet» (Vassenden m.fl., 2011), hvor de blant annet har hatt fokus på størrelse og organiseringsform. Stadig flere av barnehagene som blir bygd blir i utformingen tilpasset en baseorganisert struktur, hvor tanken er at et større areal med spesialiserte temarom skal være åpent for et større antall barn. Dette gjør at barna får bevege seg friere enn i tradisjonelle avdelingsbarnehager, noe som fører til at barna i disse barnehagene omgås og forholder seg til flere barn og voksne enn det som er vanlig i en avdelingsbarnehage. IRIS-rapporten (ibid)

problematiserer det store antallet relasjoner de yngste barna må forholde seg til, noe som også Seland (2009, 2011) trekker frem i sin forskning på den fleksible barnehagestrukturen. Økningen i antall barn mellom 1 og 2 år i barnehagene kombinert med flere baseorganiserte barnehager, vekker et behov for å fokusere på hvordan de ansatte kan legge til rette for denne aldersgruppen på en best mulig måte.

1.2 Baseorganiserte barnehager og tidligere forskning

For å møte det store behovet for barnehageplasser i etterkant av løftet om full barnehagedekning, har kommunene som barnehageeiere og private aktører stått for en stor utbygging av barnehager de siste årene. I rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver¹ (Kunnskapsdepartementet, 2011b) blir barnet fremstilt som kompetent, med rett til medvirkning på egen hverdag. Behovet for barnehageplasser kombinert med et syn på barnet som kompetent og handlende har ført til en nytenkning når det gjelder utformingen av barnehagene. Ifølge Vassenden m.fl. (2011) er den tradisjonelle avdelingsstrukturen etter 2005 mange steder blitt skiftet ut med en mer fleksibel baseorganisert struktur. I tillegg er barnehager som er bygget etter 2005 vesentlig større enn de som ble bygget tidligere. I en baseorganisert struktur er tanken at barna kan benytte seg av et større fellesareal med spesialiserte rom, noe som vil kunne gi barna større grad av medvirkning på egen hverdag. I tillegg vil de kunne omgås og danne vennskap med et større antall barn og ansatte. Organiseringsformen gir også en større fleksibilitet i forhold til antallet ansatte, størrelsen på barnegruppen, og arealet.

Debatten rundt baseorganisert struktur dreier seg om hvorvidt den økonomiske vinningen grunnet billigere barnehageplasser har veid tyngre enn kvaliteten på et godt barnehagetilbud for barna. Siden organiseringsformen er et forholdsvis nytt fenomen i Norge, finnes det begrenset med forskning på området. I forskningsrapporten til Vassenden m.fl. (2011) kommer det frem at de ansatte jevnt over har høyere utdanning i større barnehager, men at pedagogene tilbringer mindre tid sammen med barna. I tillegg forholder de ansatte seg til langt flere 1-2åringer i baseorganiserte barnehager enn i avdelingsorganiserte. Hverdagen for 1-2åringene blir i rapporten beskrevet som «polarisert», ved at den veksler mellom å være organisert i svært små og svært store grupper med barn. Denne polariseringen og relasjonskompleksiteten er også noe som Seland (2009, 2011) problematiserer i sin studie om den fleksible organiseringen av barnehagen. Valberg (2010) skrev en masteroppgave i

¹ Heretter kalt rammeplanen

sosiologi om barnehageansattes opplevelse av arbeidet med de yngste barna i baseorganiserte barnehager. Her uttrykker hun bekymring for kvaliteten på tilbudet som blir gitt de yngste barna i denne typen barnehager, og at forventningene om produktivitet kan gå på bekostning av barnas behov.

Forskning både i Norge og internasjonalt trekker frem kvaliteten på tilbudet som vesentlig for innvirkningen oppholdet i barnehagen har på barna (Adamson, 2008; Kvello, 2010a, 2010b; Vassenden m.fl., 2011). Hvilke faktorer som kjennetegner kvalitet er basert på forskning og kunnskap om barns utvikling, og flere går igjen i ulike rapporter. En viktig faktor for kvaliteten i barnehagen er de ansattes utdanningsnivå. I rapporten om barnehagens organisering og strukturelle faktorer betydning for kvalitet (Vassenden m.fl., 2011) kom som nevnt de større barnehagene godt ut, med et generelt høyere utdanningsnivå enn i de mindre barnehagene. Imidlertid kom Norge dårlig ut sammenlignet med blant annet Sverige, Island og Finland når det kom til utdanningsnivå på ansatte i barnehager ifølge forskningsrapporten «The child care transition» (Adamson, 2008).

I Bjørnstad og Pramling Samuelsson (2012) sin oversikt over forskning på barn under tre år i barnehage, presenterer de blant annet Carmon Dalli mfl. sin forskning fra 2011 (Dalli m.fl., 2011). Her vises det til tre hovedpunkter for kvalitet for barn under to år i barnehage, hvor den første er sensitiv og responsiv omsorg med fokus på intersubjektivt samspill. Det andre hovedpunktet er lav stressfaktor hvor uheldig stress kan motvirkes gjennom høy personaltetthet (3-4:1), små barnegrupper (6-8), og et stille og rolig miljø. Det siste hovedpunktet betegner ytre vilkår for pedagogene, som faglig nettverk hvor de har mulighet til utvikling som en profesjonell gruppe (Bjørnstad & Pramling Samuelsson, 2012; Dalli m.fl. 2011). Antallet barn per voksen, og gruppestørrelsen er to sentrale faktorer for kvalitet i barnehager som ofte blir nevnt i forskning (Drugli, 2011; Dalli m.fl., 2011; Kvello, 2010a, 2010b; Vassenden m.fl., 2011). Drugli (2011) henviser blant annet til en nederlandsk studie som viser til et langt bedre samspill mellom de ansatte og barna i barnehagen dersom det er et lavt antall barn per ansatt (3:1). Her kan vi se klare linjer til tilknytningsteorien, som omhandler betydningen av et nært samspill mellom barnet og omsorgspersonen. Videre trekker hun frem betydningen av at barna utvikler trygg tilknytning til de ansatte i barnehagen (ibid). Spesielt viktig er det for de barna som har en utrygg tilknytning til foreldrene, og som dermed har et større behov for en kompenserende tilknytningsperson i barnehagen. Disse vil lettere kunne utvikle en relasjon med de ansatte preget av en utrygg tilknytning, noe som kan øke risikoen for senere sosiale og emosjonelle vansker med mindre det blir lagt inn mye tid og

et målrettet forebyggende arbeid for å endre dette mønsteret (ibid). I følge Drugli (2011) er et slikt arbeid vanskeligere når barnegruppene er store. Dette er noe av kjernen i kritikken rettet mot baseorganiserte barnehager, og er noe av det jeg kommer til å gå nærmere inn på i denne oppgaven.

1.3 Problemstilling og intensjon med prosjektet

I mitt mastergradsprosjekt ønsker jeg å sette fokus på de yngste barna i baseorganiserte barnehager, og hvordan førskolelærere arbeider i forhold til denne aldersgruppen. Jeg har valgt å fokusere på den sosiale utviklingen siden grunnlaget for den sosiale kompetansen legges i disse første årene. Jeg har dermed endt opp med problemstillingen:

«Hvordan arbeider førskolelærere i baseorganiserte barnehager for å fremme en positiv sosial utvikling hos barn i alderen 1-2 år?»

Som masterstudent i spesialpedagogikk har jeg valgt dette temaet i et forebyggende perspektiv, med fokus på å legge til rette for å skape trygghet gjennom en trygg tilknytningsrelasjon. Dette med tanke på å senke risikoen for senere utvikling av sosiale og emosjonelle vansker.

1.4 Spesialpedagogisk relevans

I et spesialpedagogisk perspektiv ser jeg som nevnt denne tematikken som relevant i forhold til å forebygge eventuelle senere sosiale og emosjonelle vansker, gjennom både målspesifikt forebyggende arbeid og allmennforebyggende. Flere forskere som blant annet Rye (2002), Killén (2012) og Drugli (2011) trekker frem betydningen av de tidlige erfaringene, og hvordan en gjennom gode relasjoner og tidlig intervensjon kan arbeide forebyggende. Dette er også noe som blir vektlagt i Melding til Stortinget 18 (Kunnskapsdepartementet, 2011a), der det trekkes frem at barnehagen og skolen skal bli bedre til å *fange opp og følge opp* barn som har behov for ekstra hjelp og støtte. På denne måten kan man endre en negativ utvikling på et tidlig stadium, og dermed forhindre større og mer komplekse vansker. Ogden (2009) viser til studier som ser en klar negativ samvariasjon mellom atferdsvansker og sosial kompetanse. I barnehageloven (Kunnskapsdepartementet, 2010) og rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2011b) blir betydningen av å styrke barnas sosiale kompetanse presisert som en av barnehagens samfunnsoppgaver i forhold til tidlig forebygging. Ettersom de fleste barn nå tilbringer store deler av hverdagen i barnehagen, og det stadig bygges nye

baseorganiserte barnehager, vil det med dette som utgangspunkt være relevant å se nærmere på hvordan førskolelærere arbeider med denne tematikken i baseorganiserte barnehager.

1.5 Oppbygging av oppgaven

Jeg kommer først til å presentere sentrale teorier og forskning som jeg senere kommer til å bruke under drøftingen av empirien. Disse er transaksjonsmodellen, forebygging i et resiliensperspektiv, tilknytning, sosial utvikling, og stress i barnehagen. Videre gir jeg en beskrivelse av prosessen jeg har vært i gjennom i utarbeidelsen av denne oppgaven, blant annet i forhold til datainnsamlingen og bearbeidelsen av intervjuene. Jeg gjør også rede for oppgavens pålitelighet og troverdighet, og de etiske vurderingene jeg har gjort underveis i prosessen.

I neste del presenterer jeg empirien og drøfter denne i lys av teori og forskning. Jeg har valgt å dele det inn etter temaene «å legge til rette for å skape trygghet for barnet» og «å legge til rette for sosial mestring». Til slutt presenterer jeg noen avsluttende refleksjoner, hvor jeg samler trådene fra drøftingen og ser dem i sammenheng med problemstillingen.

2.0 Teoretiske perspektiver

For å legge en teoretisk ramme som kan brukes til å forstå barns sosiale utviklingsprosess, kommer jeg til å gi en kort presentasjon av transaksjonsmodellen. Denne modellen kan gi et bilde av hvordan de ulike elementene påvirker barna i deres utvikling. Videre kommer jeg til å gi en kort presentasjon av forebygging og hvordan dette kan ses i et resiliensperspektiv. Jeg kommer så til å gi en oversikt over tilknytningsteorien, med vekt på tilknytningens betydning for den sosiale og emosjonelle utviklingen. Etter dette går jeg nærmere inn på sosial utvikling, og sosial kompetanses betydning i et forebyggende perspektiv. Avslutningsvis kommer jeg til å presentere forskning på hvordan stress i barnehagen kan ha innvirkning på barns utvikling.

2.1 Transaksjonsmodellen

Transaksjonsmodellen er en modell som inkluderer flere ulike teorier. Jeg har valgt å bruke denne modellen som ramme for å forstå prosessene og elementene som er med på å påvirke et barns utvikling. Transaksjonsmodellen ser på mennesket som et handlende subjekt som påvirker og påvirkes av miljøet (Kvello, 2008). Med andre ord kan man ikke se på utvikling isolert til det enkelte individ, men man må også inkludere konteksten. Individet og miljøet er i stadig utvikling, derfor er også tidsperspektivet inkludert. Dette helhetssynet på barnets utvikling er i samsvar med rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2011b), og er det dominerende synet i dag innenfor forskning på menneskers utvikling (Kvello, 2008). Det varierer hvor mange dimensjoner modellen inneholder, jeg har derfor valgt å støtte meg på Kvello (2008) sin forståelse av modellen.

I følge Kvello (2008) ses utvikling i denne modellen som en gjensidig påvirkning mellom individ og miljø, hvor påvirkningsfaktorene endres over tid. Personen utvikles gjennom en kombinasjon av arvelige og biologiske forhold, og i samspill med miljøet (ibid). Stimulering skjer i relasjoner som kan være tilskrevne eller valgte. Barn opptrer i ulike mikrosystemer og stimuleres dermed av ulike miljøer. Disse kan grupperes i delt og ikke-delt miljø. Dette betegner om for eksempel søsken opptrer i, og dermed stimuleres av, det samme miljøet eller ikke (ibid). Et eksempel kan være at de deler miljøet «hjemmet», samtidig som det ene barnet har startet på skolen og det andre går i barnehagen. Dermed vil miljøene «skole» og «barnehage» være ikke-delt. Utviklingen avhenger også av hvilke risiko- og beskyttelsesfaktorer man eksponeres for, og hvordan disse håndteres (ibid). Dette vil jeg komme nærmere inn på i neste kapittel om resiliens.

Transaksjonsmodellen tar også inn i seg Bronfenbrenners bioøkologiske teori som beskriver hvordan utviklingsprosessene skjer på mikro-, meso-, ekso-, og makronivå (Bronfenbrenner, 2005; Kvello, 2008). Mikrosystemet er de arenaene barnet opptrer på som for eksempel i barnehagen og i familien, og økologiske overganger betegner endringer i disse som for eksempel overgangen fra å være hjemme til å starte i barnehagen (ibid). Mesosystemet er derimot relasjonene mellom de ulike mikrosystemene som forholdet mellom familien og barnehagen, mens eksosystemet er forhold som indirekte påvirker barnet. Dette kan være forhold på arbeidsplassen til barnets foreldre (ibid). Til slutt har vi makrosystemet som er et mer overordnet system og omfatter de samfunnsstrukturelle forholdene som legger premissene for barnets hverdag (ibid). Her kan jeg nevne rammeplanen, lovfestet rett til barnehageplass, og overgangen til å bygge barnehager etter en baseorganisert struktur. God læring skjer i følge transaksjonsmodellen gjennom utfordringer og støtte i mikrosystemet tilpasset den enkeltes proksimale sone (Kvello, 2008).

Smith (2010) beskriver hvordan kulturen og miljøet ut i fra transaksjonsmodellen påvirker barnet på tre ulike nivåer. Sett i sammenheng med påvirkningene i en barnehagekontekst vil makroreguleringer være normer for barneoppdragelse og pedagogikk som er rådende i den aktuelle kulturen. Minireguleringer er de samspillsmønstre som er vanlige i den aktuelle barnehagen, mens mikroreguleringer er på individnivå og betegner samspillsmønsteret mellom den enkelte ansatte og et bestemt barn (ibid). For å kunne forstå et barns utvikling må man sette fokus på de faktorene i og rundt barnet, som på ulike nivåer har innvirkning på dets utvikling. Disse faktorene kan være både risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer, og ha ulik innvirkning på forskjellige barn. Dette kommer jeg nærmere inn på i kapittelet nedenfor om resiliens.

2.2 Forebygging i et resiliensperspektiv

Forebygging innenfor spesialpedagogikken er i følge Befring (2008) i hovedsak målrettede tiltak som iverksettes for å unngå en uheldig utvikling, eller hindre at en tilstand forverres. I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på hvordan førskolelærere arbeider for å fremme en positiv sosial utvikling hos de yngste barna i baseorganiserte barnehager, noe som kommer inn under den allmennforebyggende og den målspesifikke forebyggingen (ibid). Allmennforebyggende tiltak retter seg mot hele befolkningsgrupper, og blir i denne sammenhengen tiltak rettet mot alle barn i barnehagen. Målspesifikk forebygging retter seg mot definerte risikogrupper, og omfatter dermed tiltak rettet mot barn eller grupper av barn man anser at står i faresonen for utvikling i en negativ retning. Jeg har valgt å fokusere på

forebygging innenfor et resiliensperspektiv, og kommer nå til å gi en kort innføring i denne forståelsen.

I følge Smith (2010) kan resiliens forstås som en positiv utviklingsprosess hos en person, til tross for omstendigheter eller hendelser som kunne resulterte i utvikling i en negativ retning. Resiliens er ikke en konstant egenskap hos enkelte individer, men er resultatet av flere styrkende faktorer i og rundt barnet som veier opp for risikofaktorene man utsettes for (Borge, 2007, 2010; Smith, 2010). Utfallet kan derfor bli et annet dersom man utsettes for belastning ved en senere anledning. Av den grunn vil det være vesentlig å avdekke de bakenforliggende faktorene som virker inn på et barns utvikling. Dette kan være faktorer i barnet selv, familien, sentrale nettverk, tidligere hendelser og erfaringer, og ikke minst sentralt i denne sammenhengen; miljøet i barnehagen. Barn som går i en og samme base i en barnehage vil påvirkes av barnehagens miljø på ulike måter. For å arbeide forebyggende i et resiliensperspektiv vil det være vesentlig å følge opp de barna som påvirkes i en negativ retning, ved å sette i verk tiltak som kan fungere dempende på risikofaktorene og samtidig styrkende for beskyttelsesfaktorene (Borge, 2007, 2010; Kvello, 2008).

Kvello (2008) påpeker at det er de risikofaktorene som skaper et vedvarende stress, altså forhold som varer over tid, som har størst innvirkning på barns utvikling. Samtidig er det også faktorer som omhandler familien, både beskyttende og risikofaktorer, som er de som har størst betydning for barnet. Hjemmeforhold vil dermed få stor betydning for hvordan barnet påvirkes av barnehagens miljø i både positiv og negativ forstand. Ifølge Killén (2012) kan ansatte i barnehagen fungere som en sentral beskyttelsesfaktor gjennom en kompenserende tilknytningsrelasjon til barnet, dersom relasjonen mellom foreldrene og barnet ikke er god nok.

På samme måte som at barnehagen kan fungere som en beskyttelsesfaktor kan den også fungere som en risikofaktor dersom kvaliteten ikke er tilstrekkelig. Hva som ikke er tilstrekkelig vil være individuelt for det enkelte barnet, og innvirkningen vil ha sammenheng med hvilke beskyttelses- og risikofaktorer som ellers virker inn (Borge, 2007, 2010; Kvello, 2008). Imidlertid er det visse kvalitetskriterier som gjelder for alle barn, og som brukes i ulike forskningsrapporter som mål på kvalitet i barnehagen. Som tidligere nevnt er dette kriterier som blant annet antallet barn per voksen, gruppestørrelsen, og de ansattes utdanningsnivå (Adamson, 2008; Drugli, 2011; Kvello, 2010a, 2010b; Vassenden m.fl., 2011). Det er individuelt for hvert enkelt barn hvor stor grad mangelen på eventuell kvalitet har på

utviklingen. Et barn som allerede er sårbart grunnet ulike risikofaktorer i barnets miljø eller i barnet selv, vil være mer utsatt for negativ innvirkning fra en barnehage med dårlig kvalitet enn et barn som ikke er utsatt for tilsvarende påvirkning. En risikofaktor som det har vært en del fokus på i forhold til baseorganiserte barnehager er stress, noe som jeg kommer til å gå nærmere inn på senere.

2.3.0 Tilknytning

Tilknytning er et relasjonelt begrep og beskriver dermed ikke en egenskap ved barnet, men betegner derimot kvaliteten på relasjonen mellom barnet og en omsorgsperson. Teorien om tilknytning og dens betydning for barnets utvikling ble grunnlagt av Bowlby og først presentert i 1969 (Bowlby, 1994). Tilknytningsteorien bygger på et syn på barnet som aktivt og søkende i interaksjonen med omsorgspersonen. Smith (2002) beskriver hvordan Bowlby mente at alle barn utvikler tilknytning til sin omsorgsperson, og at denne kommer til uttrykk gjennom tilknytningsatferden. Denne atferden er av ulik karakter, alt ettersom hvilken type atferd som øker sannsynligheten for fysisk nærhet med omsorgspersonen ved stressende situasjoner. Denne atferden utvikles grunnet et iboende behov hos barnet om å sikre trygghet og beskyttelse (Bowlby, 1994). Tilknytningsatferden kan utløses av ytre faktorer for stress, som kan forårsakes av hvor omsorgspersonen befinner seg og hvor følelsesmessig tilgjengelig han/hun er. Den kan også utløses av indre faktorer i barnet som sult, smerte, tretthet og sykdom (Smith, 2002).

Hart og Schwartz (2009) beskriver hvordan barnets behov for trygghet utfordres av utforskerbehovet. Dersom omsorgspersonen møter barnets behov for trygghet på en tilfredsstillende måte når det blir stresset, vil barnet kunne utforske verden med visshet om at omsorgspersonen er en trygg base det kan trekke seg tilbake til dersom behovet skulle melde seg. Konteksten barnet befinner seg i vil også være av betydning. Barnet vil for eksempel kunne bevege seg lengre vekk fra omsorgspersonen uten at tilknytningsatferden blir utløst i kjente og trygge omgivelser enn på et nytt sted som oppfattes som utrygt.

Emosjonsreguleringen er av stor betydning i tilknytningsrelasjonen. Denne har en ytre komponent som omhandler omsorgspersonens evne til å tolke og regulere barnets følelser, eller emosjoner. Den indre komponenten omhandler barnets evne til å mestre situasjoner som oppleves som truende. Denne evnen anses som nært knyttet til erfaringene barnet har med omsorgspersonen, og utvikles gradvis etter hvert som barnet utvikler større motorisk og kognitiv kompetanse (Smith, 2002).

Ut i fra gjentatte erfaringer med omsorgspersonens respons på barnets tilknytningsatferd under stressede situasjoner, mente Bowlby at barnet utviklet indre arbeidsmodeller basert på hva det kan forvente i relasjonen (Bowlby, 1994; Smith, 2002). I tillegg utvikler også barnet et bilde av seg selv, hvor verdsatt og kompetent det er ut i fra omsorgspersonens respons. Med utgangspunkt i disse arbeidsmodellene danner barnet seg mentale skjemaer som det bruker til å forutse fremtidige hendelser og tolke verbale ytringer basert på tidligere erfaringer. Et slikt skjema vil inneholde både kognitive og emosjonelle komponenter. Ulike barn med forskjellige erfaringer med omsorgspersonens respons på tilknytningsatferden, vil dermed utvikle ulike skjemaer basert på forventningene de har til omsorgspersonenes tilgjengelighet og evne til emosjonell regulering. Barn som har erfart sensitive og responderende omsorgspersoner vil utvikle en tilknytningsatferd hvor de effektivt benytter seg av omsorgspersonens trygge base, altså de ytre komponentene ved emosjonsreguleringen, ved stressende forhold. Barn som derimot har erfart lite sensitive og responderende omsorgspersoner vil i større grad basere seg på den indre komponenten, barnets egne evner til å regulere stresset (ibid).

I følge Ogden (2009) er Bowlby senere blitt kritisert for å undervurdere de senere oppvekstsvilkårenes betydning for utviklingen. Det er vanskelig å skille effekten av tidlige påvirkninger og senere belastninger i hans studier, siden barna han baserte sin forskning på ofte hadde de samme belastningene gjennom hele oppveksten. Imidlertid er det fortsatt en generell enighet om at den tidlige trygge tilknytning har en stor betydning for barnets utvikling, selv om man ikke lengre har forventninger om like negative utfall (ibid).

Ifølge Fonagy (2001) er tilknytningsatferd nært knyttet til utviklingen av mentale funksjoner, mentaliseringsevnen, som har stor betydning for forståelsen av sosialt akseptert atferd. På denne måten vil tilknytningsvansker kunne skape problemer for barnet i forhold til emosjonsregulering og sosial kompetanse. Bowlby og hans medarbeider Ainsworth utarbeidet en kategorisering av de ulike formene for tilknytningsmønstre med utgangspunkt i samspillet med omsorgspersonene. I hovedsak delte de inn i tre kategorier: Trygg tilknytning, utrygg ambivalent tilknytning og utrygg unnvikende tilknytning. I denne oppgaven kommer jeg til å presentere de to formene for utrygg tilknytning i fellesskap under betegnelsen «utrygg tilknytning». Dette samsvarer med slik jeg kommer til å bruke begrepet senere i drøftingen.

2.3.1 Trygg tilknytning

Et barn som har en trygg tilknytning til sine omsorgspersoner gjør bruk av dem som en trygg base i utforskningen av omverdenen. Ifølge Smith (2002) vil et barn med trygg tilknytning være bedre i stand til å regulere emosjoner, siden det har positive erfaringer fra omsorgspersonen og ut i fra disse har utarbeidet gode arbeidsmodeller. Et trygt tilknyttet barn viser robusthet ovenfor stress, og lar seg trøste ved behov. Omsorgspersonen er tilgjengelig fysisk og mentalt ovenfor barnets signaler, og gir barnet den trøst og beskyttelse det trenger (Bowlby, 1994; Hart & Schwartz, 2009; Smith, 2002). Et trygt tilknyttet barn kan vise uro og fortvilelse ved stressede situasjoner, men vil klare å finne roen og tryggheten igjen ved aktivt å ta i bruk omsorgspersonen. På denne måten skiller barnet seg fra en med utrygg tilknytning.

Et trygt tilknyttet barn vil stort sett ha utviklet et indre bilde av seg selv som en person som er anerkjent og elsket, og vil ta med seg disse erfaringene og forventningene til nye relasjoner (Abrahamsen, 1998). Videre viser Drugli (2011) til studier som tyder på en sammenheng mellom trygg tilknytning og god sosial kompetanse.

2.3.2 Utrygg tilknytning

Som nevnt deles utrygg tilknytning i hovedsak inn i to ulike kategorier; utrygg ambivalent tilknytning og utrygg unnvikende tilknytning. Jeg har i denne sammenhengen valgt å presentere de sammen under betegnelsen utrygg tilknytning, da dette er mest hensiktsmessig i forhold til slik jeg vil bruke betegnelsen videre i oppgaven.

Et barn med utrygg tilknytning til omsorgspersonen gjør ikke nytte av denne som trygg base i utforskningen av omverdenen på en hensiktsmessig måte. Barnet vil heller ikke klare å gjøre bruk av omsorgspersonen for å finne trygghet når det er engstelig. Barnet vil kunne bli overveldet av følelser selv om det konstant søker nærhet, eller trekke seg unna omsorgspersonen og fullstendig støtte seg til sin egen evne til å regulere følelsen av stress (Bowlby, 1994; Hart & Schwartz, 2009; Smith, 2002). I det sistnevnte tilfellet vil barnet ha skrudd av tilknytningssystemet som en forsvarsmekanisme mot omsorgspersonens manglende evne til å møte barnets behov på en tilfredsstillende måte. Et utrygt tilknytningssmønster kan utvikles dersom omsorgspersonene er ustabil tilgjengelig for barnet på grunn av periodevis fravær, eller at de skifter mellom å være følelsesmessig tilgjengelig og utilgjengelig. Et utrygt tilknytningssmønster kan også utvikles dersom omsorgspersonen stabilt er avvisende eller følelsesmessig utilgjengelig for barnet (ibid).

Et utrygt tilknyttet barn vil kunne møte verden med forsiktighet, og ha utviklet et bilde av seg selv som en person med liten verdi. De negative erfaringene vil kunne føre til at barnet ofte går i forsvarsposisjon, og dermed får bekreftet de negative forventningene om relasjonen (Abrahamsen, 1998). Drugli (2011) henviser til forskning som tyder på at barn med utrygg tilknytning har økt fare for å utvikle sosiale og emosjonelle vansker.

2.4 Sosial utvikling

Rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2011b) understreker barnehagens betydning for sosial utvikling, og at denne egenskapen tilegnes gjennom samspill og varierte erfaringer med andre barn og ansatte. Jeg har valgt en forståelse av begrepet sosial utvikling som utvikling av sosiale ferdigheter, som samsvarer med slik Vedeler (2007) forstår begrepet. Sosial kompetanse er det overordnede begrepet og omfatter summen av disse ferdighetene. I følge Vedeler handler sosial kompetanse om hvordan man definerer og løser problemer i sosiale relasjoner. Videre ser hun sosiale ferdigheter som noe mer konkret, og knytter det til hvordan en person løser en bestemt sosial situasjon på en sosialt akseptert måte (ibid). Grunnlaget for å utvikle de sosiale ferdighetene legges i samspillet mellom spedbarnet og omsorgspersonen de første leveårene. I samspillet blir barnet kjent med turtaking, erfaring med ulike roller, og et møte med faste sekvenser (ibid). I tillegg er det gjennom dette samspillet at barnet utvikler ferdigheten å ytre et ønske om noe det vil ha, og å opprette fellers oppmerksomhet om noe. For at barnet skal utvikle disse ferdighetene er det avhengig av en aktiv og tilgjengelig omsorgsperson som tar initiativ til samspill og følger opp barnets utspill (ibid). Jeg kommer til å ha fokus på hvordan førskolelærere legger til rette for at barna skal få gode samspillserfaringer, og dermed oppleve sosial mestring med tanke på å fremme en positiv sosial utvikling. I tillegg kommer jeg også til å bruke de andre begrepene; sosial kompetanse og sosiale ferdigheter der dette er relevant.

I Winnicotts teori om selvets utvikling er det gjennom omsorgspersonens speiling av barnets følelser at barnet får en fornemmelse av seg selv (Hart & Schwartz, 2009). Han beskriver også noe han kaller «det potensielle rommet», en form for mental tilstand bestående av trygghet og ro som oppstår når barnet får tilstrekkelig omsorg fra omsorgspersonene (ibid). Det er i det potensielle rommet at utvikling og læring kan skje gjennom utforskning av omverden. Hvordan omsorgspersonen oppfatter og reagerer på barnet er dermed avgjørende for barnets utvikling. I relasjonen med omsorgspersonen får barnet sin første formening om egen og andres emosjoner, og utvikler på denne måten i følge Fonagy det første grunnlaget for mentalisering (Fonagy, 2001; Hart & Schwartz, 2009). Mentaliseringsevnen kan forstås som å

sette seg inn i den andres følelser og tanker, og det å ha en forståelse for hvordan en selv kan oppfattes fra den andres ståsted. Mentalisering har med andre ord både en kognitiv og en emosjonell side, og er en sentral egenskap i den sosiale utviklingen. Gjennom mentalisering oppfatter og tolker man den andres handlinger ut i fra intensjonen, og får på denne måten en bedre forståelse av den andre. Killén beskriver det som «... å tenke om følelser og føle om tanker» (Killén, 2012, p. 49) og hevder videre at evnen utvikles gjennom at omsorgspersonen oppfatter og uttrykker barnets emosjoner slik at det blir bevisst disse. På denne måten blir mentaliseringsevnen en viktig egenskap for emosjonsregulering, som er sentral for den sosiale utviklingen.

2.5 Stress i barnehagen

Som nevnt kan opphold i barnehage ha både positiv og negativ effekt på barna. Positiv fordi det gir barna mulighet til å være del av et større sosialt miljø utenfor hjemmet. I tillegg viser enkelte studier (presentert blant annet hos Drugli (2011) og Zachrisson, Lekhal, and Schjølberg (2010)) at barn kan ha positivt utbytte sosialt, språklig og faglig dersom barnehagetilbudet er av god kvalitet. Imidlertid viser forskning at barnehageoppholdet også kan ha en negativ effekt på blant annet sosioemosjonell utvikling. Forskingen er med andre ord noe sprikende, og det er ikke all forskning som kan direkte overføres til norske forhold. Blant annet er mye forskning gjort i USA, et land som har barnepassordninger utformet på en måte som i stor grad skiller seg fra den vi har i Norge. Blant annet har de en vesentlig kortere foreldrepermisjon, noe som fører til at barna starter i barnehage i en alder ned mot 3. mnd.

En del forskning på stress hos barn har blitt gjort ved å måle stresshormonet cortisol hos barn gjennom barnehagedagen. Resultater viser en økning i cortisolnivået utover dagen, noe som var motsatt hos kontrollgruppen som oppholdt seg i hjemmet (Adamson, 2008; Drugli, 2011; Zachrisson m.fl., 2010). I tillegg viser Kvello (2010a) til at barn som oppholder seg i store barnegrupper i barnehagen har et høyere kortisolnivå enn barn i mindre grupper. Ifølge Zachrisson m.fl. (2010) er det usikkert hvilke konsekvenser dette vil kunne ha på barnas utvikling, men viser til at det kan ha innvirkning på deler av hjernen som er knyttet til emosjonsregulering, hukommelse og læring. Med andre ord kan stress ha innvirkning på deler som er knyttet til den sosiale utviklingen, men det er så langt ikke funnet entydige svar på dette. Drugli (2011) viser til forskning som tyder på individuelle forskjeller i forhold til hvor utsatte barn er, og at det spesielt er barn i toårsalderen som er mest utsatt for stress i barnehagen. I følge Kvello (2010a) vil barn som har vært utsatt for vedvarende og høy grad av stress ha et lavere toleransenivå for stress senere i livet, altså produsere større mengder

kortisol ved lav grad av stress. I tillegg vil de bruke lengre tid på å bryte det ned. Som tidligere nevnt i kapitlet om baseorganiserte barnehager, viser Dalli mfl. (Bjørnstad & Pramling Samuelsson, 2012; Dalli m.fl., 2011) til at dette stresset kan motvirkes med høy personaltetthet, små barnegrupper og et stille og rolig miljø.

2.6 Tilknytning, sosial utvikling og resiliens i en barnehagekontekst

Når barnet starter i barnehagen ved ettårsalderen er det i en periode hvor det er i ferd med å utvikle sitt tilknytningsmønster. Det er dermed i en sårbar fase i utviklingen av indre arbeidsmodeller, og evnen til mentalisering som er nært knyttet til den sosiale utviklingen (Bowlby, 1994; Fonagy, 2001; Smith, 2002). Tidligere var de fleste barn i denne perioden under dagomsorg i familien, men etter hvert som samfunnet har endret seg har denne oppgaven i større grad blitt overtatt av ansatte i barnehager. Dermed blir også relasjonen til de ansatte i barnehagen sentral i forhold til barnets utvikling av indre arbeidsmodeller og evnen til mentalisering. En trygg tilknytningsrelasjon i barnehagen blir på denne måten sentralt for å fremme en positiv sosial utvikling.

Tilknytning og det nære samspillet mellom barnet og den ansatte er også noe som vektlegges i temaheftet om de minste barna i barnehagen (Sandvik, 2006). Gjennom en trygg tilknytning i barnehagen vil barnet kunne utvikle en trygg base det kan bruke som utgangspunkt for utforskning av omverdenen, både i forhold til lek og sosialt samspill (Abrahamsen, 1998). Ved gjentatte erfaringer med sosialt samspill i relasjonen med den ansatte, vil barnet kunne utvikle en indre arbeidsmodell av seg selv som en kompetent samspillspartner i relasjonen. Disse samspillserfaringene legger grunnlaget for den sosiale utviklingen (Fonagy, 2001; Hart & Schwartz, 2009; Vedeler, 2007). Barnet vil også kunne få en positiv erfaring av seg selv som en person som er verdifull og som blir sett. Slike positive erfaringer vil kunne fungere som resiliensfaktorer, og fungere beskyttende i forhold til effekten av risikofaktorer (Borge, 2007, 2010; Smith, 2010).

Dersom barnet derimot utvikler en utrygg tilknytningsrelasjon, vil relasjonen kunne gi en motsatt effekt. Barnet vil få en erfaring av seg selv som en som ikke blir sett og møtt på en tilfredsstillende måte, og vil måtte støtte seg på sin egen evne til emosjonsregulering. Slike negative relasjonserfaringer vil kunne fungere som risikofaktorer (Borge, 2007, 2010; Smith, 2010), og kunne føre til utvikling av arbeidsmodeller som kan fungere hemmende i forhold til en positiv sosial utvikling.

Abrahamsen (1998) viser til at barn er avhengig av pålitelige ansatte som er til stede og tilgjengelige fysisk og emosjonelt for å utvikle tillitt og trygghet i overgangen mellom hjemmet og barnehagen. Hun fremhever dermed betydningen av kvaliteten i relasjonen mellom barnet og den voksne, for at barnet skal kunne utvikle trygghet i den nye situasjonen. Kvello (2010a) deler det samme fokuset, og poengterer at barn har behov for trygge relasjoner for å kunne utnytte sitt fulle utviklingspotensial. Med utgangspunkt i en trygg base kan barnet utforske verden og de sosiale relasjonene med en visshet om at det kan trekke seg tilbake og få trøst og støtte dersom behovet skulle melde seg. Torsteinson m.fl. (2010) beskriver hvordan man kan arbeide forebyggende med utgangspunkt i en behandlingsform kalt «Circle of Security». Dette er et intervensjonsverktøy som brukes blant annet i spesialisthelsetjenesten i relasjonen mellom foreldre og barn, og beskriver godt behovene barnet har i utviklingen av en trygg tilknytning. Noe som dermed vil være relevant også for arbeidet i barnehagen. Hovedprinsippene er at omsorgspersonen alltid skal være større, sterkere, klokere og god². Når det er mulig følge barnets behov, og når det trengs; ta ledelsen (ibid). Med støtte i en trygg relasjon vil barnet få overskudd til å utforske omverden og de mulighetene barnehagen kan by på. Dette krever kompetente ansatte som kan gi rikelig med tilpasset omsorg over tid.

Drugli (2011) sammenfatter resultater fra ulik forskning, og viser til at opphold i barnehager kan ha både positiv og negativ innvirkning på barnets sosiale utvikling. Sentrale faktorer for utfallet av denne innvirkningen er kvaliteten på barnehagetilbudet, når barnet starter i barnehagen, og hvor mye tid det tilbringer der (ibid). I 2011 hadde 79,5 % av 1-2-åringene barnehageplass, og nærmere 91 % av disse benyttet en plass tilsvarende 33t eller mer per uke (SSB, 2011b). Dette vil si at et stort antall barn i denne aldersgruppen tilbringer mye tid i barnehagen, noe som fremhever betydningen av et godt tilbud tilpasset aldersgruppens behov. Et fokus på sosial kompetanse indikerer en positiv vinkling hvor hensikten er å utvikle ferdigheter hos barnet slik at det får mulighet til å oppleve mestring. Et slikt fokus vil også inkludere et primærforebyggende element ved at man søker å bygge opp sosiale ferdigheter og kompetanse. Lamer (1997) viser til sammenhengen mellom sosial kompetanse og risiko for å utvikle sosiale og emosjonelle vansker, og understreker på denne måten betydningen av å arbeide med dette i et forebyggende perspektiv.

² *Større* i betydningen organiserende, tydelig og ivaretagende. *Sterkere* i betydningen sterkere emosjonelt. *Klokere* i betydningen å tilby større forståelse. *God* i betydningen forståelsesfull og aksepterende. (Torsteinson m. fl., 2010)

3.0 Forskningsmetode

Problemstillingen for mitt mastergradsprosjekt er som tidligere nevnt: «*Hvordan arbeider førskolelærere i baseorganiserte barnehager med tanke på å fremme en positiv sosial utvikling hos barn i alderen 1-2 år?*» Hensikten med studien er med andre ord å få tak i erfaringer til førskolelærere som arbeider med denne aldersgruppen, og deres refleksjoner rundt dette arbeidet. Ved å gjøre en kvalitativ studie med intervju som datainnsamlingsstrategi ønsker jeg å få innblikk i deres hverdag, og belyse de tanker og valg de gjør med tanke på arbeidet med denne aldersgruppen.

Målet med en kvalitativ studie er å få en forståelse av temaet som blir studert med utgangspunkt i informantens opplevelse eller erfaring med det (Dalen, 2011; Postholm, 2010). Forskeren går i dybden med færre informanter heller enn i bredden, noe som gjør at sannheten i det som kommer frem er knyttet til de aktuelle informantenes hverdag og ikke uten videre vil kunne overføres til andre kontekster. Samtidig vil kvalitativ forskning nettopp kunne belyse enkeltpersoners erfaringer og opplevelser, og dermed få belyst en virkelighet som er aktuell for nettopp disse personene og muligens også andre som er i en lignende kontekst (ibid).

I kvalitativ forskning er forskeren det viktigste forskningsverktøyet gjennom stadig tolkning og bearbeidelse av empiri og teori. I møtet med praksisfeltet får forskeren ny forståelse som krever ny teoretisk kunnskap, og som videre kaster nytt lys over empirien. På denne måten arbeider forskeren både induktivt og deduktivt i forskningsprosessen (Postholm, 2010).

Postholm (2010) viser til at i kvalitativ forskning er «virkeligheten» knyttet til den enkelte person og kontekst, og vil være i stadig endring. Forskeren og informanten kan allikevel sammen konstruere en fortelling, en form for «felles virkelighet», om det aktuelle temaet, noe som vil være gjeldende for det tidspunktet den ble til. Det er denne fortellingen en kvalitativ forsker bruker som utgangspunkt for å søke å forstå den andre. Samtidig vil forskerens egen bakgrunn og valg av teoretisk utgangspunkt påvirke tolkningen av denne fortellingen, og dermed skille seg fra den virkeligheten fortellingen oppsto i. Av den grunn vil det være viktig for en kvalitativ forsker å presentere arbeidsmetoden i sitt prosjekt, og beskrive sin egen bakgrunn og forforståelse slik at andre kan få innblikk i denne prosessen. Det er dette som er målet med mitt kapittel om forskningsmetode.

Da jeg startet å forberede meg til prosjektet, var intensjonen å gjøre en mikroetnografisk studie med både observasjoner og intervjuer. Imidlertid så jeg etter hvert at jeg kunne belyse temaet like godt, og muligens bedre, ved å gjennomføre en rekke kvalitative intervjuer fra ulike barnehager. På denne måten vil jeg kunne få frem eventuelle ulikheter og samsvar mellom informantene, som vil kunne styrke troverdigheten i oppgaven gjennom det Kvale (2005) og Postholm (2010) betegner som informanttrianglering. En annen side ved dette valget er at jeg mistet muligheten til å innhente data gjennom egne observasjoner av det som blir gjort på praksisfeltet. Ved å bare gjennomføre intervjuer vil jeg kun få tilgang på førskolelærerens oppfatning av det arbeidet som blir gjort. Samtidig er tidsaspektet for prosjektet begrenset og det kan ta tid å opparbeide seg tillitt i praksisfeltet. Det er også tidkrevende å utvikle et observasjonsverktøy som er godt nok til å gi pålitelige data. Jeg kom derfor frem til at det mest hensiktsmessige var å gjennomføre fire kvalitative intervjuer.

3.1 Informanter og utvalgsriterier

Jeg har valgt å intervju to førskolelærere sentralt i Trøndelag, og to sentralt på Østlandet. Ved å ha informanter fra to ulike regionale områder ønsker jeg å unngå at funnene skal bli for farget av regionale tendenser. På denne måten ønsker jeg å styrke overførbarheten av min studie.

For at informanten skal kunne bidra med relevante data gjennom intervjuene må forskeren ifølge Postholm (2010) komme i kontakt med en person som har relevant erfaring med temaet som skal belyses gjennom studien. I mitt tilfelle ville dette være en fagperson, nærmere bestemt en førskolelærer som arbeider med barn i alderen 1 – 2 år i en baseorganisert barnehage. En slik informant vil kunne ha både faglig kunnskap og praktisk erfaring som er relevant for mitt studium. Kriteriene jeg satte for informantene var dermed at de var utdannet førskolelærere, og arbeidet med barna i alderen 1 – 2 år i ulike baseorganiserte barnehager. Jeg ønsket også at de helst hadde noen års erfaring med å jobbe i barnehage, men hadde ingen absolutte kriterier for dette.

3.2 Arbeidet med å få tak i informanter

For å komme i kontakt med aktuelle barnehager i Trøndelag kontaktet jeg styrer eller enhetsleder i et utvalg av praksisbarnehager tilknyttet en høyskole, via email med vedlagte informasjonsskriv (vedlegg 1 og 2) og via telefon. Jeg tok også utgangspunkt i kommunens hjemmeside med oversikt over barnehager og kontaktet baseorganiserte barnehager som var mellomstore eller store (fra 70 barn eller flere). For å komme i kontakt med barnehager på

Østlandet brukte jeg en kontaktperson i kommunens utdanningssektor, som presenterte prosjektet mitt for personen som er ansvarlig for barnehagene på kommunalt nivå. Denne personen presenterte prosjektet på et møte med kommunens barnehagestyrere, hvor to styrere meldte seg som interessert. Disse igjen tok forespørselen videre til sine førskolelærere. På denne måten kom jeg i kontakt med to informanter sentralt på Østlandet, og to i Trøndelag. Jeg skal nå gi en kort presentasjon av informantene og barnehagene de arbeider i.

3.3 Presentasjon av informantene

3.3.1 Barnehage A

Barnehage A ligger i en kommune sentralt på Østlandet, og ble bygd for seks år siden. I starten holdt de til i midlertidige brakker, og flyttet inn i de endelige lokalene da de ble ferdigstilt for tre år siden. Barnehagen rommer nå 220 barn fordelt over fire soner med ca. 54 plasser i hver sone. De har prøvd ut ulike aldersfordelinger på sonene, og har nå to soner med alderen 3-5, en sone med 2-5, og en med 1- og 2 åringer hvor min informant er ansatt som soneleder. Sonen hvor min informant arbeider har 24 toåringer og 32 ettåringer. Toåringene er fordelt i to grupper med 12 barn. Hver gruppe har en pedagog og to assistenter. Ettåringene er delt inn i to grupper med 16 barn. Der har de tre pedagoger som deler på gruppene, og 2-3 assistenter på hver gruppe. De ansatte har ansvar for å følge opp barna i sin gruppe, men de er også mye felles med resten av sonen.

Informant Ane

Informanten i barnehage A har jeg valgt å kalle Ane. Hun var ferdig utdannet førskolelærer i 2004, og har nå stilling som soneleder på sonen med barn i alderen ett og to år. Tidligere har hun arbeidet som pedagogisk leder i en avdelingsbarnehage. Da hun startet å arbeide i barnehage A ble hun ansatt som pedagogisk leder, men gikk etter hvert over i sonelederstillingen. Som soneleder har hun lederansvaret for hele sonen, med de pedagogiske lederne under seg. Samtidig er hun også i noen prosent knyttet til den ene gruppen som pedagogisk leder. Ane arbeider altså noe administrativt, men hun har også en del tid sammen med barna på sonen.

3.3.2 Barnehage B

Barnehage B ligger også i en kommune sentralt på Østlandet. Barnehagen har 3 soner med ca. 54 barn på hver sone. Sonen informanten er ansatt ved er en sone med barn i alderen 1-3 år, hvor barna er delt inn i grupper med 11 barn og 3 voksne. De ansatte har i hovedsak ansvar

for oppfølgingen av barna i sin gruppe, men de er også mye sammen med resten av barna på sonen.

Informant Beate

Informanten i barnehage B har jeg valgt å kalle Beate. Hun ble ferdig utdannet førskolelærer i 1981. Hun har arbeidet i flere perioder både som pedagogisk leder og som styrer i avdelingsbarnehager i ulike kommuner. Hun har også arbeidet som veileder og personalkonsulent ved ulike etater. Hun er nå tilbake i barnehagen, og har siden 2008 vært ansatt som soneleder i barnehage B. Som soneleder har hun det overordnede ansvaret for sonen, med mye administrasjon og organisering. Men hun har også en del tid sammen med barna.

3.3.3 Barnehage C

Barnehage C ligger i en kommune sentralt i Trøndelag, og er tilknyttet en enhet bestående av tre barnehager hvorav to er avdelingsorganisert mens barnehage C er baseorganisert. Barnehage C er også den eneste av barnehagene i enheten som har ekstra satsning på uteliv. Barnehagen har en storbarnsbase og en småbarnsbase. Småbarnsbasen er delt inn i to grupper hvor en har 17 barn og 5 voksne, og den andre har 14 barn og 4 voksne. De er fire pedagoger på basen.

Informant Cecilie

Informanten i barnehage C har jeg valgt å kalle for Cecilie. Hun har arbeidet som pedagogisk leder i en avdelingsbarnehage i 9 år, og har nå arbeidet som baseleder i barnehage C i litt over ett år. Hun arbeider full tid sammen med barna på basen, og har ikke en administrativ del i sin stilling på samme måten som sonelederne Ane og Beate.

3.3.4 Barnehage D

Barnehage D ligger også i en kommune sentralt i Trøndelag. Barnehagen består av flere lokaler, hvor min informant arbeider i en gruppe som deler lokale med en gruppe til. Hver av disse gruppene består av 14 barn i alderen 1-3 år og 4 voksne hvorav to er førskolelærere.

Informant Dina

Informanten i barnehage D har jeg valgt å kalle Dina. Hun var ferdig utdannet førskolelærer i 1992, men har arbeidet i barnehager i ulike kommuner siden 1988. Samtidig som hun har jobbet har hun tatt diverse videreutdanninger innenfor spesialpedagogikk og veiledning. Hun

har arbeidet ved barnehage D i tre år, før dette arbeidet hun ved avdelingsbarnehager. Dina har, tilsvarende som Cecilie, ikke en administrativ del i sin stilling.

3.4 Datainnsamling

Jeg skal nå gi en beskrivelse av hvordan jeg har arbeidet i datainnsamlingsprosessen. Jeg har valgt å gjennomføre kvalitative intervjuer, og vil starte med å gi en kort presentasjon av intervju som metode. Videre kommer jeg til å presentere hvordan jeg har arbeidet i den forberedende fasen og i gjennomføringen av intervjuene. Til slutt vil jeg gjøre rede for min egen rolle og hvordan min nærhet til feltet vil kunne virke inn på resultatene.

3.4.1 Intervju som metode

Kvalitativ forskningsmetode stammer ifølge Postholm (2010) fra et ønske om en dypere forståelse av andre mennesker og deres livsverden. Metoden bygger på et menneskesyn hvor alle personer innehar kunnskap som er verdifull, og som kan formidles i samtalen (ibid). Gjennom intervjuet skaper informanten og forskeren, som tidligere beskrevet, en fortelling om den virkeligheten informanten beskriver. Det er dette som blir empirien og som mitt prosjekt skal baseres på.

Kvale (2005) beskriver forskningsintervjuet som en *«faglig konversasjon (...) et intervju som har som mål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av de beskrevne fenomenene.»* (Kvale, 2005, s. 21). I mitt prosjekt ønsker jeg gjennom en «faglig konversasjon» å få et innblikk i tanker og erfaringer rundt arbeidet med barn i alderen 1 – 2 år i baseorganiserte barnehager med tanke på å fremme en sosial utvikling. Kvale (2005) betegner muligheten til å få frem variasjonene i informantens oppfatninger eller meninger som en av styrkene ved intervjuet som forskningsmetode. Gjennom intervjuet vil informanten kunne få mulighet til å utdype og reflektere rundt temaer og problemstillinger, og på denne måte kunne belyse sine tanker og erfaringer fra ulike vinklinger. Dette er nyanser som ikke nødvendigvis vil være like enkle å få tak i for eksempel gjennom et spørreskjema.

3.4.2 Utarbeidelse av intervjuguide

Jeg utarbeidet det som Kvale (2005) betegner som en halvstrukturert intervjuguide (vedlegg 3), som er en oversikt over hoved- og underspørsmål som kan brukes som en guide til gjennomføringen av intervjuet. Den er ikke et fast spørreskjema som må følges slavisk, men fungerer mer som en veileder slik at jeg skal ha kontroll over at de temaene som var tenkt blir

belyst. Jeg var samtidig åpen for å komme med oppfølgingsspørsmål til nye relevante temaer som kunne dukke opp underveis i intervjuet.

På forhånd hadde jeg lest meg opp på teori som jeg anså kunne bli relevant i forhold til prosjektet, og fant det Kvale (2005) kaller for forskningsspørsmål jeg tenkte kunne bli aktuelle for å besvare problemstillingen. Ut i fra disse forskningsspørsmålene utarbeidet jeg intervju spørsmål og oppfølgingsspørsmål som til slutt resulterte i intervjuguiden.

3.4.3 Gjennomføring av intervjuene

Før intervjuene gjennomførte jeg et prøveintervju med en tidligere kollega, noe som Dalen (2011) ser som vesentlig i forberedelsesfasen. På denne måten fikk jeg tilbakemeldinger på hvordan spørsmålene fungerte, og hvordan jeg ble opplevd i intervjusituasjonen. Dette gav meg en pekepinn på hvordan spørsmålene kunne formuleres tydeligere, og jeg ble mer sikker på rollen som intervjuer. Jeg ble også bedre kjent med lydopptakeren, og fikk kontrollert at utstyret fungerte.

I forkant av intervjuene etterspurte enkelte av informantene informasjon om temaene for intervjuet. Jeg presenterte da noen tema for intervjuet, slik at de kunne forberede seg. Jeg valgte å ikke sende ut intervjuguiden på forhånd, for å unngå at informantene skulle være for bundet av ferdigproduserte svar. Jeg ønsket heller en friere refleksjon rundt spørsmålene. Imidlertid kunne det også hatt motsatt effekt. Informanten kunne fått bedre tid til å reflektere, og dermed kunne gitt meg mer utfyllende svar. Jeg valgte derfor en mellomting ved å gi en kort muntlig presentasjon av hovedtemaene til informantene som etterspurte dette.

Som nevnt sendte jeg ut informasjonsskriv (vedlegg 2) samtidig som jeg etterspurte informanter. Dette inneholdt en kort redegjørelse for prosjektet, hensikten med det, og mulighet til å trekke seg som informant, samt en samtykkeerklæring for deltagelse og bruk av lydopptaker. Tre av intervjuene ble gjennomført i barnehagene hvor informantene arbeidet. På denne måten var informantene på «hjemmebane», noe som kan ha vært med på å senke det asymmetriske maktforholdet mellom intervjuer og informant som Kvale (2005) problematiserer. Det siste intervjuet ble gjennomført på høyskolen. Informanten var deltidsstudent ved siden av arbeidet i barnehagen og foretrakk å gjennomføre intervjuet på høyskolen utenom arbeidstid.

I starten av intervjuet presenterte jeg informanten for det samme informasjonsskrivet hun hadde fått tilsendt på forhånd (vedlegg 2). Jeg gikk så videre med å fortelle om prosjektet. På

denne måten introduserte jeg meg selv og temaet, og brukte litt tid på å lage et klima hvor det var naturlig å reflektere og presentere sine tanker. Kvale (2005) betegner dette som «briefing», en form for introduksjon hvor rammene for intervjuet blir lagt.

3.4.4 Forforståelse og egen rolle under intervjuet

Jeg ønsker nå å redegjøre for mitt eget forhold til prosjektets tema, og hvordan dette kan virke inn på resultatet. Jeg kan ikke anse meg selv som nøytral i og med at jeg er utdannet førskolelærer og selv har arbeidet som pedagogisk leder for den aktuelle aldersgruppen, både i avdelingsorganisert og baseorganisert barnehage. Erfaringer fra eget arbeid og utdanning vil være med og gi meg en forforståelse for temaet. I tillegg har det en del debatt i media rundt baseorganiserte barnehager, noe som også vil kunne ha innvirkning på meg i forhold til tematikken. Imidlertid er både utdannelsen og arbeidserfaringen min med på å gi meg teoretisk og praktisk kunnskap om emnet. Dette er til god nytte i analyseprosessen, da det gir meg en bedre innsikt i det informantene deler. Samtidig tilstreber jeg nøytralitet, jeg ønsker å få frem et nyansert bilde av førskolelærerens arbeid. Jeg er derfor bevisst min egen forforståelse og etterstreber å ikke la meg farge av egne erfaringer med temaet.

Mitt inntrykk fra gjennomføringen av intervjuene, var at erfaringen min fra arbeid i baseorganisert barnehage, var med på å skape tillitt. Informantene ga uttrykk for at følte de kunne snakke åpent til meg, i og med at jeg var en utenforstående og hadde erfaring med samme type arbeid. Under intervjuet la jeg vekt på å være åpen, lyttende, anerkjennende, og vise interesse for det informanten delte ved å stille relevante oppfølgingsspørsmål. Et eksempel på dette kommer frem i dialogen presentert på sidene 34-35 i kapittel 4.1.2.

3.5 Bearbeiding av intervjuene

For at et muntlig intervju skal bli tilgjengelig for analyse, må det gjøres om til skriftlig tekst. Det vanligste er å gjøre lydopptak av intervjuet, som senere blir notert ned som en transkripsjon. I denne fasen vil mye informasjon kunne forsvinne, og det er derfor viktig å klargjøre hva slags informasjon som vil være nødvendig i den videre analyseprosessen. Kvale (2005) beskriver transkriberingsprosessen som å oversette det virkelige landskapet til et kart. Ulike kart vil få frem ulike aspekter ved landskapet, men det betyr ikke at det ene er mer sant enn det andre. Som forsker må man lage et kart som gjengir den informasjonen som er mest hensiktsmessig i forhold til sitt prosjekt, samtidig som man er bevisst de aspektene som blir utelatt.

3.5.1 Transkribering

I transkriberingsprosessen noterte jeg ned det som ble sagt av informanten og meg på bokmål mens jeg lyttet til lydopptaket. Jeg oversatte med andre ord det som ble sagt på dialekt direkte til bokmål i transkriberingen, men var nøye med at jeg brukte ord med samme betydning og at jeg beholdt den muntlige formen. Jeg noterte også ned pauser og nøling for å få frem eventuell usikkerhet som informantene viste. Med utgangspunkt i formålet med studien, anså jeg innholdet i det informantene fortalte som det viktigste. Jeg valgte derfor å notere transkripsjonen på bokmål. Dette er også i overensstemmelse med slik Kvale (2005) presenterer transkripsjonens form ut i fra formålet med studien. Jeg er ute etter å få frem informantens erfaringer og tanker, og har derfor fokus på dette i transkriberingene. Ved de tilfellene informanten nevnte navn på personer, institusjon eller kommune, anonymiserte jeg dette for å sikre konfidensialiteten.

3.5.2 Analyseprosessen

Da alle transkriberingene var gjort, leste jeg gjennom dem og fant 9 temaer som gikk igjen i intervjuene. Et eksempel på et slikt tema er «oppfølging av enkeltbarn». Temaene er oppstilt fra empirien ikke teorien i likhet med det Monica Dalen (2011) betegner som tematisering. Jeg gikk så gjennom hver enkelt transkripsjon og trakk ut det hver informant sa om hvert tema. Selve teksten fikk stå slik den var, og de ulike intervjuene var skilt fra hverandre. På denne måten fikk jeg en oversikt over hva som kom frem i alle intervjuene innenfor hvert tema.

Videre tok jeg for meg hvert tema og noterte stikkord i margin som beskrev hva essensen i teksten var. Når dette var gjort skrev jeg i et nytt dokument en forkortet versjon av hva hver enkelt informant sa om det bestemte temaet, basert på stikkordene. Jeg beholdt noen der jeg oppfattet dem som gode beskrivelser. En slik måte å arbeide på kaller Kvale (2005) for meningsfortetting, og er en måte å få frem essensen i det som blir sagt om et tema.

Etter meningsfortettingen gikk jeg gjennom teksten på nytt, og fargekodet ut i fra innholdet i uttalelsene. Denne gangen tok jeg utgangspunkt i teorien, og fant kategorier som «foreldresamarbeid» og «tilknytning». Når dette var gjort, sammenfattet jeg det informantene fortalte innenfor disse kategoriene.

Jeg gikk så tilbake til problemstillingen, «*Hvordan arbeider førskolelærere i baseorganiserte barnehager for å fremme en positiv sosial utvikling hos barn i alderen 1-2 år?*» Jeg fant da at relasjonskompleksiteten i baseorganiserte barnehager var et tema som gikk igjen i forhold til

dette arbeidet i alle intervjuene. For å beskrive dette arbeidet kom jeg frem til to relevante hovedemner. Disse emnene ble «å legge til rette for å skape trygghet for barnet» og «å legge til rette for sosial mestring». Videre sorterte jeg funnene etter hvilken av disse hovedemnene de kom innunder, men beholdt kategoriene som underemner. Det er med utgangspunkt i dette at empirien er presentert i analysedelen av oppgaven.

3.6 Pålitelighet og troverdighet

Tradisjonelt sett har begrepene validitet og reliabilitet blitt brukt som betegnelse for kvalitet i forskningsfeltet (Dalen, 2011; Kvale, 2005; Postholm, 2010). Disse begrepene har sin opprinnelse innenfor den kvantitative forskningstradisjonen, og blir av enkelte kvalitative forskere sett på som lite anvendelige for kvalitativ forskning. Dette grunner i en oppfatning av begrepene som betegnende for at noe er sant eller usant. Slike bastante skiller vil ikke være like aktuelle i kvalitativ forskning, som tar utgangspunkt i at sannhet er knyttet til det sted og tid den oppsto i. Med andre ord må man ta høyde for konteksten, og ikke nødvendigvis kunne ta et funn ut av denne og bruke det som en allmenn sannhet. Av den grunn har jeg valgt å bruke begrepene pålitelighet og troverdighet isteden, i henhold til slik Postholm (2010) knytter begrepene til den kvalitative forskningen.

En kvalitativ studie kan ikke etterprøves for å kontrollere kvaliteten på samme måten som en kvantitativ studie. Av den grunn viser jeg forskningsprosessen tydelig, slik at andre kan gå inn og se hvordan jeg har arbeidet. Jeg beholder også mange sitater og presenterer empirien slik at andre kan se hvordan jeg har trukket mine konklusjoner. Jeg er også tydelig på min nærhet til forskningstemaet, og hvordan dette kan påvirke forskningsprosessen.

3.7 Etiske refleksjoner

I forbindelse med et forskningsprosjekt er det visse etiske føringer man må følge. Et av disse er å informere informantene om hva prosjektet går ut på og deres rettigheter, samt innhente samtykke til deltagelse (Dalen, 2011). Jeg har lagt ved informasjonsskriv og samtykkeerklæring i vedlegg 1 og 2. I tillegg til dette ga jeg også muntlig informasjon om prosjektet, og tema for intervjuet.

For å opprettholde konfidensialiteten har jeg gitt mine informanter pseudonymer, og unnlatt informasjon som kan avsløre identiteten. På nettsidene for Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste³ sitt personvernombud (NSD, 2012) står det beskrevet hvilke kriterier som

³ Heretter forkortet til NSD

utløser meldeplikt til NSD. Dette er blant annet kriterier som omhandler lagring av sensitive personopplysninger, noe som ikke er aktuelt for mitt prosjekt. Jeg har anonymisert personer og institusjoner i mine transkripsjoner, og slettet lydopptak etter transkriberingen er gjort. Jeg har derfor vurdert det slik at det ikke har vært nødvendig å melde mitt prosjekt til NSD.

4.0 Presentasjon og drøfting av empiri

For å samle trådene går jeg nå tilbake til problemstillingen; «*Hvordan arbeider førskolelærere i baseorganiserte barnehager for å fremme en positiv sosial utvikling hos barn i alderen 1-2 år?*» Mens jeg har arbeidet med transkripsjonene av intervjuene har jeg kommet frem til at relasjonskompleksiteten som oppstår i baseorganiserte barnehager er noe som går igjen innenfor flere aspekter i arbeidet informantene forteller om. Dette vil derfor være et underliggende tema som går igjen i drøftingen av empirien. Med relasjonskompleksitet menes det komplekse samspillet som er i en gruppe, hvor hver person har en relasjon til hver av de andre gruppemedlemmene. I tillegg forholder personen seg også til de andre gruppemedlemmenes relasjoner til de øvrige medlemmene. Dette gjør at antallet relasjoner økes voldsomt når antallet medlemmer i gruppen blir høyere. Seland (2009, 2011) illustrerer dette gjennom formelen $n(n-1)/2$, der n er antallet personer i gruppen. Dersom vi regner ut dette ut i fra gruppene i barnehage A, finner vi at i Anes gruppe med 16 ettåringer vil det være 120 relasjoner som hvert barn må forholde seg til. Imidlertid vil det på sonen som helhet, med 56 barn, være 1540 relasjoner. Dette er ikke medberegnet de ansatte, som også vil være en del av det relasjonelle bildet. For å beskrive hvordan informantene arbeider i forhold til denne kompleksiteten har jeg funnet to hovedtemaer informantene trekker frem som vesentlige i sitt arbeid. Det første temaet er «*å legge til rette for å skape trygghet for barnet*». Det andre temaet er «*å legge til rette for sosial mestring*». I analysen kommer jeg til å gå nærmere inn på hvordan informantene beskriver arbeidet med disse temaene, og å se det i lys av teorien og forskningen jeg tidligere har presentert.

4.1 Å legge til rette for å skape trygghet for barnet

I arbeidet med å skape trygghet for barnet beskriver informantene «*foreldresamarbeid*» og «*tilknytning*» som sentrale temaer. Jeg kommer derfor til å presentere hva informantene forteller om dette, for så å se det i lys av teori og forskning.

4.1.1 Foreldresamarbeid

Hva forteller informantene?

En av de største utfordringene med å arbeide i en baseorganisert barnehage, mener Ane er at foreldrene er veldig kritiske allerede når de kommer inn døra første dagen. Årsaken til dette mener hun er rykter som «går på bygda» og fremstillingen baseorganiserte barnehager har fått i media. Omtalen og ryktene er negative i forhold til at det blir for mange barn og ansatte i store baseorganiserte barnehager, og at dette er negativt i forhold til barnas tilknytning. For å

legge til rette for et godt foreldresamarbeid er barnehage A bevisst på å ha en åpen og ærlig kommunikasjon hvor de ikke legger skjul på om barnet har hatt en tung dag, samtidig som de har et positivt fokus. Et godt foreldresamarbeid ser Ane som grunnleggende for at barnet skal føle seg trygg i barnehagen:

... hvis du legger grunnlaget på foreldresamarbeidet, så vil barnet se at foreldrene er trygge på dere, og da vil også barnet finne tryggheten mye fortere. Og det bruker vi tilvenningen til veldig, det der å knytte relasjonen til foreldrene. Få dem trygge det er jo en ting, men å få dem til å vise at dem er trygge på oss, så vet vi at barna finner tryggheten mye fortere. Ha et godt samarbeid, være ydmyke, høre på foreldrene. Alle foreldre kan komme med de mest finurlige krav, men det er det å sette seg selv litt til side og tenke at dette trenger vi, for det er barnet som er i fokus. Og det er barnet det vil gi no for i denne omgangen. (Ane)

Beate forteller også at de legger stor vekt på foreldresamarbeidet for å legge til rette for at barna skal bli trygge i barnehagen:

... stort sett så er de veldig tett knytta til hverandre, barna og foreldrene. De barna som har det litt strevsomt, der er det veldig viktig for oss å trygge foreldrene. Fordi at barna tar så fort stemningen og foreldrenes følelser. (...) Hvis mor er usikker på om dette er riktig eller ikke, og helst vil ha ungen med seg hjem igjen, så bruker denne ungen lang tid på tilknytningen og tilvenningen. (...) Når de slapper av, er trygge, så åpner ungene seg. De er så lojale, de er så kloke disse små ettåringene. De kjenner sine foreldre, bedre nesten enn foreldrene selv gjør. Det er sånn noen ganger når jeg har snakka med dem, at de ikke har vært klar over at de egentlig er litt usikre. Men ungene kjenner det, og de er lojale og støtter opp foreldrene. Derfor gråter de, for å støtte mor når mor skal gå. Så for meg så er det det viktigste. (Beate)

Alle informantene forteller at de sender ut et skriv med informasjon for å forberede foreldrene før barnet skal starte i barnehagen. Beate forteller at de også inviterer nye foreldre til en visningsdag, slik at foreldrene kan få et inntrykk av barnehagen før de eventuelt takker ja til plassen. Det har hendt at noen har takket nei:

Da tenker jeg at det da handler om at de kjenner det at det ikke er noe for dem. Og det må vi bare innse, at store barnehager passer for de fleste ett og toåring, men ikke for alle. Og da tenker jeg at det handler vel så mye om familien, ikke bare om det enkelte barnet. Men at det faktisk er familien som kjenner at dette ikke er godt eller riktig. Og da vil de ta å velge noe annet. Faktisk. For meg er det starten på tillitt og trygghet for å bygge et godt selvilde hos de yngste barna, det at vi etablerer en god kontakt mellom foreldre og barn og personalet. At det starter der. (Beate)

Informantene forteller at de er opptatt av å beholde rutiner barnet er vant med hjemmefra når de starter i barnehagen. Slik forsøker de å unngå at overgangen blir for stor. De forsøker også å skjerme barnet og foreldrene fra for mange inntrykk de første dagene ved å ha et minimalt antall barn inne sammen med dem, og vente med at alle de ansatte skal hilse. På denne måten

ønsker de å skape en litt mykere start. Samtidig forteller Cecilie at det noen ganger er begrenset hvor mye tid de kan sette av til oppstarten, i og med at det er mange barn som skal starte i løpet av kort tid. Dina beskriver oppstartsperioden som spennende, krevende og hektisk, både fysisk og psykisk:

... jeg går litt sånn «på tå hev», fordi jeg også skal selge barnehagen. Du har foreldre rundt deg hele tida, og så skal en liksom selge en idé om at «det går bra skjønner du, gullet ditt har det trygt hos meg». Spesielt på småbarn, for da er det ofte foreldre som ikke har barn fra før. Og som sender fra seg sitt hjertegull for første gang ut i den store verden. Og det er så sårbart. Og da skal jeg gjøre dem trygg på at det her går bra. For jeg tror at hvis foreldrene er trygge, så drypper det trygghet ned på ungene, og så letter dette. Hvis jeg har utrygge foreldre, så er det vanskeligere å få ungene trygge. Så litt sånn «på tå hev» i forhold til at jeg skal både bygge relasjon til barnet, og så skal jeg sørge for at foreldrene synes at jeg er grei. Og så er det rett og slett mye mennesker som skal bli kjent med hverandre. Og det er psykisk givende og slitsomt. (Dina)

Beate forteller at de legger stor vekt på at foreldrene skal kunne uttrykke seg om tanker og ønsker i den første tiden. På denne måten legger de grunnlaget for en åpen kommunikasjon, slik at det blir lettere for dem å ta kontakt senere dersom det skulle være behov for det. Videre forteller Beate at de arbeider ut i fra at alle de ansatte er like ansvarlige for å følge opp alle barn. Det er derfor viktig at de ansatte kjenner alle barn og foreldre, og at de har en felles struktur på hvordan de skal følge opp barna. Dette opplever informantene at kan være en utfordring når de er så mange ansatte. Cecilie føler at det høye antallet personer å være i relasjon med gjør at hun ikke har like god kontakt med foreldrene som hun tidligere hadde i avdelingsorganiserte barnehager. Hun føler at dette også er noe de øvrige ansatte synes kan være utfordrende:

Det blir utrolig mange relasjoner i løpet av en dag. Og det hører jeg jo andre si. (...) Uansett om det ikke er fra av hovedgruppa di, så må du på et vis forholde deg til dem (foreldrene) på en profesjonell måte. Og møte dem, og du skal jo ha et blikk på deres unge, og vite litte grann om hva det barnet har gjort i dag. At du skal være litt orientert gjennom hele dagen for å være på, og være imøtekommende og serviceinnstilt mot alle. Så det er nok... vi opplever litt frafall i personalet. Og det er det dem synes er stressende, at det er så mange relasjoner. Det er ekstra slitsomt. Det er slitsomt fra før av å jobbe i barnehage, og det er ekstra slitsomt når det er så mange relasjoner. (Cecilie)

Hvordan kan vi forstå dette?

Ut i fra informantenes uttalelser kan vi se at de legger stor vekt på et nært foreldresamarbeid med en åpen kommunikasjon. Med utgangspunkt i Bronfenbrenners bioøkologiske teori som er en av teoriene implementert i transaksjonsmodellen, kan vi se betydningen av et godt samarbeid mellom de ulike mikrosystemene. Overgangen fra å være i hjemmet til å starte i

barnehage blir i denne teorien sett på som en økologisk overgang. Det er en stor endring i barnets hverdag å skulle tre inn på en ny arena, inn i et nytt mikrosystem (Kvello, 2008). En forutsetning for at denne overgangen skal skje på en god måte, slik at barnet skal få oppleve mestring og ha mulighet til en positiv utvikling, er et godt samarbeid mellom de ulike mikrosystemene (ibid). I denne sammenhengen betyr det mellom hjemmet og barnehagen, altså foreldresamarbeidet. Gjennom et godt foreldresamarbeid kan man legge til rette utfordringene det nye miljøet byr på, slik at barnet har mulighet til å mestre dem. Opplevelse av å mestre utfordringer i det nye miljøet vil i et resiliensperspektiv kunne fungere som en styrkningsfaktor, da det hever barnets kompetanse og kan hjelpe det til å mestre senere utfordringer.

Med utgangspunkt i tilknytningsteorien (Bowlby, 1994; Hart & Schwartz, 2009; Smith, 2002, 2010) kan vi fremheve betydningen av å legge til rette for å danne en trygg tilkyningsrelasjon mellom barnet og ansatte, og på denne måten etablere en trygg base barnet kan bruke til utforskning og videre utvikling. Dette er også noe informantene legger vekt på i sitt arbeid, og som de legger grunnlaget for i foreldresamarbeidet. Gjennom et godt foreldresamarbeid vil de ansatte kunne få innblikk i barnets erfaringer, og kunne møte det på en tilpasset måte. Et barn generaliserer sine arbeidsmodeller, og forventer å bli møtt på samme måte som det tidligere har erfart når det går inn i nye relasjoner (ibid). Dette betyr ikke at de ansatte i barnehagen skal kopiere foreldrenes relasjonsmønstre, men at kunnskap om et barns erfaringer vil kunne gi de ansatte en innsikt i barnets forståelse av og reaksjon på det nye miljøet. Dette er også noe Killén (2012) poengterer i sin bok om forebyggende arbeid i barnehagen. Informantene forteller også at de er opptatt av å videreføre rutiner fra hjemmet til barnehagen for å minske overgangen. Dette stemmer over ens med slik Abrahamsen (1998) beskriver ritualer rundt søvn og mat som faktorer som kan skape trygghet hos små barn, og understreker dermed behovet for en god kommunikasjon og et godt samarbeid mellom de ansatte og foreldrene.

Flere av informantene beskriver hvordan foreldrenes trygghet i forhold til barnehagen og de ansatte har gjort at også barna har blitt trygge. Dina beskriver det med at «... *hvis foreldrene er trygge, så drypper det trygghet ned på ungene*». Dette kan vi se i sammenheng med slik tilknytningsteorien beskriver at barna henvender seg til foreldrene for emosjonsregulering (Smith, 2002). Når et barn føler uro eller stress i et nytt miljø, vil det henvende seg til omsorgspersonen for å søke trygghet. Dersom denne uttrykker det samme stresset, vil barnet få en bekreftelse på sitt stress i stedet for trygghet. Dette vil kunne føre til at barnet bruker

lengre tid på å finne trygghet i det nye miljøet. For å kunne jobbe med foreldrenes trygghet, trekker informantene frem informasjon og god kommunikasjon som viktige faktorer. Imidlertid uttrykker informantene bekymring for kvaliteten på foreldresamarbeidet når antallet foreldre å være i relasjon med øker. Dette kan vi se som et uttrykk for de utfordringene relasjonskompleksiteten fører til.

Ane opplever det som utfordrende at barnehagen har et dårlig rykte på grunn av størrelsen, og at dette påvirker foreldresamarbeidet. Dina beskriver også at hun opplever oppstartsperioden som slitsom siden det er mange nye mennesker å forholde seg til, og at hun må overbevise de nye foreldrene om at barnehagen er et godt sted for barnet. Dårlig rykte og skeptiske foreldre er nok utfordringer som kan oppleves i de fleste barnehager uansett størrelse og organiseringsform, imidlertid blir situasjonen mer kompleks ved at antallet personer man skal være i relasjon med øker. I følge Vassenden m.fl. (2011) forholder personalet seg til et større antall barn i løpet av dagen i en baseorganisert barnehage sammenlignet med en avdelingsbarnehage, noe som også gir utslag på antall foreldre de skal inngå i samarbeid med. Som Cecilie bemerker må de ansatte ha oversikt over barna som ikke er på deres gruppe, slik at de kan møte foreldrene på en profesjonell måte. Det høye antallet relasjoner opplever Cecilie som belastende for personalet, noe som har ført til at enkelte har sluttet.

Stabilt personale som skaper kjente og faste rammer for barna vil være vesentlig for at barnet skal få mulighet til å utvikle trygghet i barnehagen. Å legge til rette for et arbeidsmiljø hvor personalet trives og har mulighet til å utvikle seg faglig vil dermed være sentralt i dette arbeidet. Dette er også noe som Dalli m.fl. (2011) viser til i sin studie. Det vil derfor være viktig å ta belastningen relasjonskompleksiteten utgjør på alvor, spesielt dersom dette er en av årsakene til frafall i personalgruppen. Dersom dette fører til en så stor belastning for de ansatte, vil det være nærliggende å stille spørsmål om hvordan dette da oppleves for barna?

4.1.2 Tilknytning

Hva forteller informantene?

Alle informantene legger vekt på det å gi barna den tiden de trenger, og å la dem få uttrykke den usikkerheten de føler. De er tilgjengelige for barnet når det har behov for det, og søker å finne en setting hvor barnet føler seg trygg. Så bygger de videre på dette ved for eksempel å inkludere flere ansatte og barn. Dina beskriver hvordan de arbeider for gradvis å utvide grensene for hva barnet føler som trygt:

Hun var trygg på at hun fikk sitte på fanget. Når det var trygt nok å sitte på fanget uten å ha mamma i barnehagen, og det hadde etablert seg som en trygg følelse i hennes kropp, som jeg opplever via blick og.. ja.. så går det an å begynne med: «du trenger ikke sitte med kroppen mot meg vettu. Du kan sitte og se ut på verden», altså små, små skritt da. (Dina)

Ane poengterer at det å prioritere én person som følger barnet tett for å danne en trygg relasjon, er et viktig tiltak i arbeidet med barn som gir uttrykk for usikkerhet. Dette begrunner hun med at det i en baseorganisert barnehage vil være mange barn og voksne som skal bli kjent, og dersom én ansatt følger barnet i en periode vil dette gjøre hverdagen mer oversiktlig. Imidlertid forteller hun at det at det ble satt av mye tid og ressurser til å følge opp ett enkelt barn, skapte en del debatter i personalgruppen om hvorfor dette barnet ble prioritert med en slik særbehandling. Men etter hvert som de så resultater ble det en større enighet om at tiltaket var det rette. Hennes erfaring er at det er enklere å frigjøre en person til dette i en baseorganisert barnehage. Ane bruker primærkontaktsystemet, hvor barnet blir fulgt opp av én fast ansatt, og er i en gruppe på tre-fire barn sammen med denne. De bruker primærgruppene som en måte å skape forutsigbarhet og trygghet for barna gjennom kjente og faste rammer. Samtidig begrenser de tiden barna er i store grupper, ved å ha aktiviteter og turer i primærgruppene. Ane forteller videre at de har fokus på hvordan de som ansatte skal være for å bli gode rollemodeller, og hvordan de skal se og møte barna for å knytte bånd ut i fra den enkeltes premisser.

I barnehage A har de organisert det slik at hver assistent har fire barn de er primærkontakt for. Pedagoger er ikke primærkontakt, men er knyttet til en gruppe og har ansvar for å følge opp assistentene og sikre kvaliteten på arbeidet. Assistentene følger opp sine barn ved måltider, og de er med på å kartlegge og forberede foreldresamtaler sammen med pedagoger. De har også ansvar for å følge opp barna i forhold til sosial kompetanse og utviklingsnivå. Assistentene har ansvaret for barnet i oppstartsperioden, mens pedagoger har førstegangssamtale, foreldresamtaler, og er den som gjennomfører kartlegginger. Ane forteller videre at pedagogene kun arbeider mellomvakter, for på denne måten å strekke ut kjernetida i barnehagen. Pedagogene er dermed på jobb når den største mengden barn er til stede: *«Og det er noe med at yrke våres er å jobbe med barn i gruppe, og da har vi sett at vi trenger å ha den pedagogiske ressursen når de fleste barna er til stede i barnehagen.»* (Ane)

Beate poengterer at det er lettere å være fleksibel i en baseorganisert barnehage, og at det er lettere for barnet å finne en ansatt hvor det er en «personlig match», en som barnet føler seg vel med. Samtidig er det også flere barn, noe som gjør at det kan være lettere å finne en

gruppe barn å leke med som har samme interesser som en selv. Imidlertid trekker hun også frem at det er mange personer det skal dannes en trygg relasjon til, og lokalene er store.

For å legge til rette for at barnet danner en tilknytningsrelasjon i barnehagen, forteller Beate at de er opptatt av å se barnet og dets behov, for eksempel å være i et litt mer skjermet rom. De er også opptatt av å applaudere det positive, og å ha et positivt fokus når de snakker om barnet. Hun forteller videre at de er opptatt av at barnet ikke bare danner et trygt forhold til den personen som var sammen med det i tilvenningsperioden, men at det også blir trygt på en ansatt som går motsatte vakter. Beate mener at det er viktig at alle er trygge og gode voksne som ser hvert enkelt barn. På denne måten vil ikke barnet være avhengig av den ene personen, men at alle ansatte er til stede for alle så sant barnet godtar dette. Det at de er mange ansatte som kan ha aktiviteter med barna, og dermed frigjøre en voksen, mener hun er en fordel med organiseringsformen. På denne måten kan de ha en-til-en-kontakt med et barn som har behov for dette, noe som kan være vanskelig å få til ellers.

Dina forteller at i barnehage D har de fordelt ansvaret i oppstartsperioden slik at det er én som følger opp barnet, mens en annen har kontakten med foreldrene. På denne måten får den som følger opp barnet mulighet til å gi all oppmerksomhet til arbeidet med å danne en trygg relasjon, uten å måtte sette av tid til foreldresamtalen. Tilstedeværelse er et sentralt aspekt Dina trekker frem i oppstartsperioden. De legger til rette de strukturelle rammene så godt som mulig slik at de kan være til stede for barna. Dette inkluderer de barna som gikk i barnehagen året før. For dem vil det også bli en ny start, nå som de vil få en ny rolle og ny funksjon i gruppen. Dina forteller at de ikke bruker primærkontaktsystemet, men bruker noe lignende i oppstarten. De prøver også å få det til slik at det er litt tid mellom hver oppstart den enkelte ansatte har ansvar for, gjerne annenhver dag.

Ane har inntrykk av at de klarer å skape en trygg og god setting under oppstarten, ved at de har et stort fokus på å bygge en god relasjon de første dagene til både barnet og foreldrene. Dette har hun fått tilbakemelding fra foreldrene om også. Barnehage A legger fokus på oppstarten og at barna skal bli kjent hele det første halvåret. I starten er de mye inne og blir kjent med lokalene, for så å være ute på et begrenset område når dette føles trygt. Etter hvert går de korte turer i nærområdet. Ane forteller at de på denne måten legger fokus på det å være en del av et samfunn, det sosiale, og det å knytte bånd. Hun har inntrykk av at dette er noe de får til på en god måte:

Jeg tror, eller jeg vet, hvis ikke ville jeg ikke jobbet her lengre, at vi har absolutt klart å få til tilknytningen hos små barn. At jeg mener at vi får det like bra til som i andre barnehager. Enda bedre fordi vi er så mange faglige innenfor samme tak som kan si noe om omsorgsbiten, og som kan se. Vi kan være to pedagoger som kan se samme barnet og se hva det trenger. Og da få gjort ting mye raskere. Jeg hadde ikke jobbet her om jeg hadde tenkt at det ikke var bra, og nå har jeg vært her i 6 år. (Ane)

Beate opplever oppstartsperioden som spennende, men også slitsom i perioder:

Det som kan skje i store barnehager, de er jo veldig sympatisører disse barna. Så når noen av de minste gråter så kan det jo godt hende at noen av de store også gråter litt. Så det kan bli litt sånn lyd. Men vi har opplevd, selv i fjor som vi hadde ganske mange tilvenninger, så gikk det veldig bra. Men det var fordi vi klarte å ha få barn inne, og ha noen ute. Å ha litt ro rundt det. Så er det jo kjempegøy, og det aller gøyeste det er jo ikke akkurat i oppstartsdagene, men når du ser at ungene begynner å skjønne, og begynner å gi og vise sin personlighet. Det er jo bare helt fantastisk, for da ser du jo og at da er de trygge. Da har vi klart det, når de blomstrer og viser hvem de er. De kan være litt sinte, og de kan være kjempeblide, og de kan ha glimt i øyet. Så det er jo det beste med det. (Beate)

En utfordring ved organiseringen som Ane trekker frem, er at de i overgangssituasjonene er mange barn som skal forflytte seg. Av den grunn har de veldig streng struktur og rutiner for ikke å skape utrygghet for barna. Dersom disse rutinene ikke er på plass kan det føles veldig svevende, og det kan bli vanskelig for barna å finne roen. For å forhindre det Ane betegner som kaosituasjoner, er de nøye på å følge rutinene og å forberede barna på det som skal skje. En annen utfordring Ane trekker frem, er at kommunikasjonen kan svikte når man må nå ut til 16 ansatte med informasjon som kan være vesentlig for barnets tilknytning. Cecilie har også erfart at det kan være en utfordring at de er mange ansatte, fordi det kan ta en del tid før de får satt i gang tiltak og organiseringer. Grunnen hun trekker frem er at det er mange som skal forstå og ytre seg i forhold til endringer, og at det dermed blir mange etapper før en avgjørelse blir fattet og satt ut i praksis.

En faktor Beate trekker frem som hemmende i forhold til at barnet skal føle tilknytning til barnehagen, er at det for noen kan oppleves som for stort og at de derfor har vanskelig for å tilpasse seg. Hun forteller at barna kan isolere seg og bli stille, og at de er redde for å bruke mulighetene for alle bekjentskapene. Cecilie har inntrykk av det samme, og ser at barnets behov gjerne er å være i et trygt og skjermet miljø, mens det i barnehagen er veldig åpent og uskjermet. Dette opplever hun som en utfordring ved organiseringsformen. Samtidig poengterer Beate at slike problemer gjelder de færreste barna, og at det ofte er foreldrene det kan være mest kaotisk og utrygt for i starten.

Beate har sansen for organiseringsformen, men poengterer at det er visse betingelser som må være til stede. Blant annet er hun skeptisk til at de må ta inn nye barn i januar etter hvert som noen begynner på sitt tredje år:

... Og det er jo ikke gunstig. Det ser jeg jo på gruppa. Nå har jeg brukt 4 mnd. på å jobbe sammen en gruppe. Og så skal det komme 7 nye inn som er små. Og som ikke kan gå. Så gjør jo det noe med hele gruppa, da begynner en jo litt på nytt igjen. Da har man våren da til å få dette opp og gå, og så flytter de store ned, og så begynner vi på nytt. Og det må nok frem i lyset. For det har noe med tilknytning og trygghet å gjøre. At det blir urolig. Nå sier de jo at vi kan diskutere dette barnetallet, ikke sant. Hvor mange vi skal ta inn og ikke. Men det bør ligge litt fast. Hvis ikke så blir det ganske uforutsigbart. For personalet å vite antallet barn i gruppa og når det kommer nye. Og forutsigbarhet for de voksne er jo også trygghet for de minste. (Beate)

Dina forteller at hun kjenner på at hun er kritisk til baseorganiseringa, med tanke på de store åpne rommene, alle vinduene, og alle mulighetene for innsyn og utsyn. Hun ser dette som faktorer som hemmer tilknytningsmulighetene for barna:

... dem får impulser hele tida, uten mulighet for filter. Hos oss så er det glassvegger og glassvindu, sånn som det er i de nye store barnehagene. Det gir lyse, flotte lokaler med masse fin mulighet for oversikt og fleksibilitet for hvordan du skal innrede rom og ta gruppa på alvor og det her. MEN! Det gir også hele verden inn, uten mulighet for å skjerme seg for de små. Sånn at det er vi voksne som må være med og bestemme når ungene skal skjermes eller ikke. Det tror jeg er med på å hemme mulighetene for tilknytning. Fordi at hvis jeg skal sitte og få kontakt med lille Ola, som søker trygghet, så skjer det masse her på sia. Det går fire voksne forbi, og så kommer styreren og skal ha seg kaffe, og så kommer det to unger og blir levert, så vil Olas konsentrasjon avspores veldig fort. Så jeg tror at det hemmer. (Dina)

Ifølge Dina legger de vekt på å være i ro, og være fysisk og psykisk til stede i samspillet. På denne måten viser de med hele seg at de er tilgjengelige for barna. Imidlertid synes Dina det er vanskelig å se det positive i den baseorganiserte barnehagen i forhold til barnets tilknytning og trygghet:

(Intervjuer) Er det noe i baseorientert organisering som du ser på som fremmede [i forhold til å skape trygghet og legge til rette for trygg tilknytning i barnehagen]?

(Dina) - - -

(Intervjuer) Nå utfordrer jeg deg litt?

(Dina) Ja, du gjør det! Og det er veldig veldig bra! For jeg har lyst til å si nei... men det er jo det og. Men jeg klarer ikke å fange det. For når jeg tenker tilknytning, så tenker jeg voksen – barn – tilknytning. For jeg ser at baseorganiseringa gir noen muligheter for det kollegiale i barnet, og toddlerkulturen som blomstrer og vokser, som er kjempefint. Men for tilknytningsrelasjonen mellom voksen og barn, kanskje spesielt hos ettåringen, ser jeg en større utfordring i en basebarnehage, en baseorganisering enn jeg tror det vil være i en

avdelingsorganisering. Og det handler mye om alle de her relasjonene altså. Den enorme relasjonskompleksiteten. Fordi at det er så mange mennesker i de samme lokalene. Selve lokalene er i og for seg store nok. Ååå nå er jeg negativ...

(Intervjuer) Det er lov å være kritisk

(Dina) Ja da, det er lov å være kritisk. Men jeg kjenner at jeg er redd for at jeg har stivna i min historiserende oppfatning. Av hva som er bra, ikke sant. At det er vanskelig for meg å åpne opp for at en ny måte å organisere barnehagen på faktisk kan bli like god. Det er jeg litt bekymra for. Om jeg velger å ha skylapper, eller om jeg ikke velger det en gang, at de bare er der.

Hvordan kan vi forstå dette?

Som tidligere nevnt beskriver Seland (2009, 2011) i sin forskning den komplekse sosiale strukturen som preger hverdagen i barnehagen, og måten antallet relasjoner øker på når antallet personer blir høyere. Denne relasjonskompleksiteten er en av faktorene informantene trekker frem som kan fungere hemmende i forhold til arbeidet med å tilrettelegge for en trygg tilknytning. Samtidig betegner de muligheten til å inngå i mange relasjoner også som berikende. Gjennom varierte samspillserfaringer vil barnet få anledning til å utvikle sine sosiale ferdigheter. Imidlertid poengterer Kvello (2010a) at barnet er avhengig av en trygg relasjon for å utnytte sitt fulle potensial. Det vil derfor være avhengig av kompetente ansatte i barnehagen som ser og møter barnet på en tilfredsstillende måte for at det skal kunne benytte seg av de positive mulighetene barnehagen byr på av samspillserfaringer.

Når barna starter i barnehagen ved ettårsalderen er de som regel i en periode hvor de er i ferd med å utvikle tilknytningsmønstrer. Med utgangspunkt i resilienstenkningen vil dette kunne ses på som en risikofaktor, da de ikke har ferdigutviklet mestringsstrategier som gjør at de på en god måte kan beherske det stresset som vil kunne oppstå i separasjonen fra foreldrene. Beate beskriver at enkelte av barna kan isolere seg og bli stille, og at de er redd for å benytte seg av de sosiale mulighetene. Her kan vi se likhetstrekk med det Bowlby og Ainsworth beskriver som atferd som tyder på en utrygg tilknytning (Bowlby, 1994; Hart & Schwartz, 2009; Smith, 2002). Slik atferd kan være et signal på en arbeidsmodell hvor barnet i stor grad støtter seg på egen evne til emosjonsregulering. Årsaken til dette kan være at barnet i liten grad har blitt støttet i stressende situasjoner, og dermed ikke benytter seg av de ansatte som en trygg base for utforskning. I barnehager generelt, og i store baseorganiserte barnehager spesielt, vil de ansatte ha et større antall barn de skal være i relasjon med (Vassenden m.fl., 2011). Dette kan være en utfordring i forhold til å danne en trygg tilknytningsrelasjon mellom den ansatte og det enkelte barnet. En trygg tilknytningsrelasjon krever et nært samspill hvor den

ansatte er var på signalene barnet sender, og responderer på en adekvat måte. Dersom det er mange barn og ansatte, vil det kunne være mindre rom for slike nære en-til-en-samspill.

Atferden Beate beskriver trenger ikke nødvendigvis bety at barna har en utrygg tilknytning, men atferden kan oppfattes som et signal på at miljøet oppleves som belastende. Cecilie har erfart det samme som Beate, og opplever dette som en utfordring ved organiseringsformen. Relasjonskompleksiteten som informantene beskriver, og som de arbeider for å redusere, kan for enkelte barn bli for mye å forholde seg til og på denne måte være en risikofaktor. For et barn som allerede er sårbar vil denne risikofaktoren kunne være ekstra belastende, og gjøre at barnet ikke får benyttet seg av de mulighetene relasjonene i barnehagen kan by på (Borge, 2007, 2010; Smith, 2010). Det er med andre ord individuelt hvilken innvirkning de mange relasjonene kan ha på barnets utvikling. For enkelte vil de kunne gi rike og varierte samspillserfaringer, noe som vil kunne fungere som en styrkningsfaktor ved at det kan øke den sosiale kompetansen. For andre igjen vil belastningen av å skulle forholde seg til så mange ulike relasjoner bli for stor, og fungere som en risikofaktor.

Dersom et barn skal utvikle en trygg tilknytningsrelasjon i barnehagen er det avhengig av gjentatte erfaringer av en pålitelig ansatt som er tilgjengelig fysisk og mentalt, og gir barnet den trøst og støtte den har behov for (Abrahamsen, 1998; Bowlby, 1994; Hart & Schwartz, 2009; Smith, 2002). Dette krever kompetente ansatte som kan se det enkelte barnets behov og møte det på en adekvat måte. Som nevnt forholder de ansatte seg til flere barn i en baseorganisert struktur, noe som vil gjøre dette arbeidet vanskeligere. For å bøte på relasjonskompleksiteten og legge til rette for å danne en trygg tilknytningsrelasjon forteller informantene at de er opptatt av å møte barnets behov, og la barnet få uttrykke den usikkerheten det føler. Dette samsvarer med slik Abrahamsen (1998) beskriver nødvendigheten av å la barnet få uttrykke sorgen over tapet av foreldrene i oppstartsperioden i barnehagen, og at dette er nødvendig for utviklingen av emosjonsreguleringen. Hun trekker også tråden til tilknytningsteorien, og poengterer betydningen av en støttende voksen som deler denne opplevelsen med barnet som betydningsfullt for å styrke tilknytningen dem imellom (ibid).

Dersom et barn viser stor grad av usikkerhet i barnehagen, forteller Ane at de prioriterer å la én vokse følge dette barnet tett i en periode. Dette er et tiltak de bruker for å redusere relasjonskompleksiteten, slik at hverdagen blir mer oversiktlig og forutsigbar for barnet. Etter hvert som barnet blir mer trygg, inkluderer de gradvis flere voksne og barn. Ved å gjøre dette

legger de til rette for at barnet skal få gjentatte samspillserfaringer, og dermed utvikle relasjonen til denne ene personen for å skape trygghet for barnet. Flere av informantene trekker frem at det er enklere å sette av en person til å følge opp ett barn på denne måten i en baseorganisert barnehage, i og med at de her er flere ansatte som kan ta over oppgavene denne personen ellers skulle gjort. Kvello (2010a) viser til at barnet bør få kunne velge sin trygge base i barnehagen, siden ulike ansatte gjennom sin personlighet kan tilby ulik form for støtte og omsorg. Beate betegner dette som en «personlig match», og forteller at det i en baseorganisert struktur vil være lettere for barnet å finne en ansatt som den føler seg vel med. Samtidig kan man spørre seg om denne valgfriheten er reell, og om den lar seg gjennomføre i praksis. De ansatte har vakter som gjør at de ikke vil være til stede i barnehagen gjennom hele dagen, og sykefravær og ferie forekommer i perioder. Dette er en av grunnene informantene trekker frem som årsak til at de ønsker at barna skal være trygge på flere av de ansatte, og at Beate ønsker at alle ansatte skal være til stede for alle så sant barnet godtar dette. Her kan vi se et dilemma mellom ønsket om å gi barnet nære samspillserfaringer for å fremme en trygg tilknytningsrelasjon med én nær person, og målet som er at barnet skal bli trygg på alle de ansatte.

Et annet tiltak for å redusere kompleksiteten og legge til rette for trygghet som informantene forteller om er at de har mange aktiviteter i små faste grupper, som noen betegner som primærgrupper. Dette gjør at barna har mindre tid hvor hele sonen eller basen er samlet, og dermed har færre relasjoner å forholde seg til. Denne polariseringen av dagen fra å være i små grupper med få ansatte og barn, til store grupper med opptil 54 barn og 16 ansatte, er også et av funnene Vassenden m.fl. (2011) kommer frem til i sin rapport. De fant at denne polariseringen var til stede i større grad i store avdelingsfrie barnehager, og spesielt hos de yngste barna. De fant store og hyppige skifter mellom nære samspill i små grupper og situasjoner med mange barn og ansatte i store lokaler. De setter derfor spørsmålsteget ved ivaretagelsen av barnas behov for trygge og forutsigbare rammer i denne organiseringsformen. Dina reflekterer også over barnas behov og hvordan de blir ivaretatt i den baseorganiserte strukturen. Hun har ikke samme fokus på den polariserte hverdagen, men trekker frem mulighetene for utsyn og innsyn og barnets behov for å bli skjermet for impulser. Hun poengterer at dette fører til at det blir opp til de ansatte å skjerme barna. I hennes barnehage legger de vekt på å være fysisk og psykisk til stede for å møte barnas behov, og hjelpe dem med å holde konsentrasjonen uten å bli distrauert av alle impulsene.

Vassenden m.fl. (2011) trekker frem de ansattes utdanningsnivå som et av kvalitetskriteriene for barnehagen, et kriterium hvor store baseorganiserte barnehager kom relativt godt ut sammenlignet med mindre barnehager. Imidlertid viser rapporten også at pedagogene tilbringer mindre tid sammen med barna i store barnehager. Ane forteller at de i barnehage A har fordelt ansvaret for å være primærkontakt mellom assistentene, og at pedagogene har en mer veiledende og kvalitetssikrende rolle. På denne måten vil det være assistentene som har det meste av det direkte arbeidet med barna i hverdagen, og som mest sannsynlig er den personen som skal legge til rette for at barnet utvikler en trygg tilknytning. Assistentene i barnehager er en blandet gruppe med ulik bakgrunn. Noen kan ha mange års erfaring og fagbrev, mens andre kan være ufaglærte uten relevant erfaring. Samtidig vil denne gruppen få et større ansvar for oppfølgingen av barna, ettersom pedagogene har fått et mer administrativt ansvar. Dette er i samsvar med funnene Seland (2009, 2011) har gjort i sin forskning på baseorganiserte barnehager, hvor hun poengterer at assistenten har blitt mer avgjørende for barnehagens kvalitet.

Det krever kunnskap om og innsikt i barns behov og signaler dersom en skal kunne gi et barn som er utrygt i barnehagen tilstrekkelig oppfølging for å kunne snu en negativ utvikling. Dette er et stort ansvar som vil kreve mye av personen som skal følge opp barnet. Dersom det er en uerfaren assistent som er barnets primærkontakt, vil det være desto viktigere med god veiledning fra pedagogen. I den anledning kan det være god hjelp i noen av prinsippene fra intervensjonsverktøyet «Circle of Security». Ved hjelp av slik veiledning vil assistentene kunne bli mer bevisst på å se og imøtekomme barnets behov, og å legge til rette for at barnet skal kunne utvikle og ta i bruk den trygge basen. Samtidig kan man se det som et paradoks at et større ansvar for kvaliteten på arbeidet er lagt over på assistentene i en organiseringsform med høyere relasjonskompleksitet og høyere risiko for situasjoner som kan oppleves stressende.

4.2 Å legge til rette for sosial mestring

Å oppleve mestring i sosiale relasjoner, vil kunne være med på å utvikle barnets sosiale ferdigheter (Fonagy, 2001; Hart & Schwartz, 2009; Vedeler, 2007). Slike ferdigheter vil kunne hjelpe barnet til å mestre i en tilsvarende sosial setting ved en senere anledning, noe som vil kunne føre til en positiv sosial utvikling. For å beskrive hvordan informantene arbeider for å legge til rette for sosial mestring, kommer jeg til å presentere empirien med utgangspunkt i temaene «*oppfølging av det enkelte barnet*» og «*stress hos barn i barnehager*».

4.2.1 Oppfølging av det enkelte barnet

Hva forteller informantene?

Alle informantene trekker frem det at de i en baseorganisert barnehage er mange pedagoger som arbeider sammen, som en positiv faktor i forhold til oppfølging av enkeltbarn. De forteller at de kan rådføre seg med hverandre, og dra nytte av kompetansen den enkelte sitter inne med. Videre forteller Ane og Beate at det at de er flere som kan observere og følge opp barna, gjør det lettere å sette i gang tiltak der det er behov for det:

Og det er vel den største forskjellen jeg ser fra å jobbe i en vanlig avdelingsbarnehage, til å jobbe i en sonebarnehage. Jeg føler vi får satt i gang tiltakene mye raskere, jeg får diskutert med pedagogene mine der og da hvilke tiltak som kan settes i gang. Og vi er flere pedagoger om å sette i gang tiltakene, og da får vi det også raskere ned til assistentene og får dem med på tiltakene. (Ane)

I tillegg forteller Ane om at de har en pedagog som ikke er direkte knyttet til en gruppe, og at denne gjerne brukes til å gjøre observasjoner eller sette i gang tiltak. Det at de er mange pedagoger som kan reflektere og finne de beste tiltakene for det enkelte barnet kan være en fordel for kvaliteten. Samtidig vil det også være mange ulike tanker om hva som er det beste, og noen vil ofte være uenige i de tiltakene som blir iverksatt:

Og det kan godt hende at ikke alle er enig i de tiltakene vi setter inn. Men vi er såpass ærlig med hverandre, at det ER tiltaket, det tiltaket som blir bestemt, og da forholder vi oss til det. Men det er klart at utfordringen er at mange kan synes at det ikke er riktig måte å gjøre det på. Men dem kommer som regel i etterkant og ser at det fungerte. Og da var det riktig måte å gjøre det på allikevel. Men det er noe med det at vi er mange. Mange voksne som har hver sine tanker som regel. Det skaper jo mange gode diskusjoner, men det kan også være veldig utfordrende. (Ane)

Dina trekker frem relasjonskompleksiteten som den største utfordringen i en baseorganisert barnehage, både for barn og voksne. Hun forteller også at det kan være vanskelig å følge opp ett enkelt barn med for eksempel konsentrasjonstrening, når det skjer så mye rundt dem. Det skal veldig lite til for å ta fokuset bort fra aktiviteten, både for barnet som trener og pedagogen. Det krever derfor en bevissthet rundt og mer organisering og strukturering enn i en avdelingsbarnehage, nettopp fordi det er flere personer involvert.

For bedre å kunne danne en nær relasjon og sikre en god oppfølging av det enkelte barnet, arbeider Ane og Cecilie mye i små grupper. Ane forteller at de legger stor vekt på å se det enkelte barnets proksimale sone, og gi dem tilpassede utfordringer slik at de skal kunne oppleve mestring. Samtidig trekker Cecilie frem at en baseorganisert barnehage ikke nødvendigvis er det beste alternativet for alle barn. Barnehagen hennes er en del av en større

enhet bestående av flere hus, også med avdelinger. Dersom et barn har hatt vanskeligheter med konsentrasjonen mens det har gått på småbarnsbase, gjør de en faglig vurdering om barnet vil få det beste tilbudet på avdeling eller base når det er blitt tre år. Denne avgjørelsen blir også gjort i samråd med foreldrene. Beate trekker også frem at baseorganisering ikke nødvendigvis er den beste løsningen for barn som trenger ekstra oppfølging, men har derimot ikke samme mulighet til å tilby barnet et annet alternativ. Hun har da anbefalt foreldrene å søke til en avdelingsbarnehage:

For når de kommer ned på stor sone, så er det bare halvparten så mange voksne, og samme antall barn. Da er det jo forventet at de skal klare dobbelt så mye selv, eller hva det nå er... Så da tenker jeg at da har du fortsatt et stort areal å løpe på og være på. Et stort areal med mange barn å forholde deg til. Men kanskje ikke så mange voksne til å hjelpe deg. Så i to tilfeller så har vi gjort det, og den ene gangen som sagt så var det en som fikk en diagnose. Det var helt klart at det ville ikke fungert i en sonebarnehage som vår for han. (Beate)

Cecilie har en opplevelse av at tendenser til psykososiale vansker lettere kommer til uttrykk i større barnegrupper, slik det ofte er i baseorganiserte barnehager. Hun har erfaring med flere barn som gir uttrykk for at det blir for stort. Tegnene hun ser er at det er vanskelig å få blikkontakt med barnet, at det er urolig, vimsete, er litt for seg selv, og «forsvinner litt bort» eller er ikke helt til stede. Spesielt opplever hun dette i overgangssituasjoner. Hun opplever at det oftere er barn med slike vansker nå enn det var tidligere, men hun kommenter også at det kan være man nå er mer oppmerksom på disse barna.

Alle informantene trekker frem det å begrense inntrykkene som et sentralt tiltak i arbeidet med barn som er usikre i baseorganiseringen. Beate poengterer at det krever en god organisering som alle de ansatte kjenner og følger. Eksempler informantene kommer med er å begrense antallet barn samlet i garderoben under påkledning, og at barn med vansker for å fokusere får spise i en mindre gruppe på et skjermet rom. Ellers trekker de frem det å ha aktiviteter og turer i mindre grupper.

Det å ha mye erfaring fra arbeid i barnehage tenker Dina kan være en god ting, men samtidig en utfordring. Hun kjenner litt på en motstand til endring:

Det tror jeg er min største utfordring i arbeidet med basebarnehager. Det å klare å legge fra meg min romantiserte historiserende oppfatning av barnehagen. Og så tror jeg også at det er viktig å ha den sunne skepsisen. At man ikke bare omfavner det som er nytt og fint. Som ser fint ut på papiret. Det gir jo barna mange muligheter til å knytte relasjoner på en annen måte enn når man har en liten gruppe med 9 barn på 1-2 år. Her har vi 28 barn som delvis har de samme lokalene, som kan møtes og «todde i vei». Og det er jo kjempeverdifulle. (...) Jeg tror man faktisk må tenke at det er mange

løsninger som er riktige da. For noen er det riktig å gå i store barnehager, og for noen er det riktig å gå i små. (Dina)

Beate forteller at barnehagen har et prosjekt med utgangspunkt i Kari Lamer sine prinsipper, som handler om å bevisstgjøre de ansatte i forhold til å støtte opp om barns selvbylde. Under personalmøtene reflekterer de rundt hendelser fra hverdagen, og bevisstgjør personalet på hvordan de støtter barna for at de skal gi dem muligheten til å utvikle et godt selvbylde.

De øvrige informantene, Ane, Cecilie og Dina forteller også om ulike fora hvor de kan reflektere rundt nytt på fagfeltet, enkeltbarn de er usikre på tiltakene til, og kollegaveiledning. Under basemøter bruker alle informantene tid til å fokusere på hvert enkelt barn:

Sånn at alle trenger å bli løftet opp av og til «hvem er du i din verden, og hva trenger du av oss akkurat nå?» så det er på en måte det daglige, ukentlige, kontinuerlige fokuset da, på å «fange ungene». Og det er klart at da er det lettere å fange opp dem som ikke er «usynlig». Det er vanskeligst å fange opp det som er usynlig. Men vi har fokus på det da. Det opplever jeg at vi har. (Dina)

Dina trekker frem tid, kjemi og personlig engasjement som viktige faktorer i arbeidet med enkeltbarn, og presiserer at det er viktig å være åpen om utfordringer man kan møte i relasjon til barna:

Det er faktisk lov å kjenne på og sette ord på at man blir provosert av enkelte barn. Jeg tenker at det er mye viktigere at man setter ord på det, istedenfor at det skjer i det skjulte. Så kan vi heller finne ut av «hva er grunnen til det?» Og kanskje er det sånn at «barnet skal få en pause fra deg nå. Og så kan du senke skuldrene litt, og finne noen andre positive innganger til relasjonen til det barnet.» I stedet for at barnet hele tiden skal føle at her er det stadig vekk en gnisning da. (Dina)

Samtidig presiserer Dina at det er viktig at man har et konstruktivt fokus, et fokus på hva barnet trenger og hvordan man kan snu den negative utviklingen av relasjonen. Veiledning av assistenter og refleksjon over eget arbeid og pedagogikk er noe Dina sier de legger stor vekt på under avdelingsmøter og i hverdagen:

... vi bruker mye tid på å reflektere om jobben vår med ungene. Prøver å bruke minst mulig tid på sånne praktiske arbeidsavklaringer på avdelingsmøtene. Sånn at vi virkelig kan få lodda pedagogikken vår. Hva tenker vi? Hvilken retning sier vi at vi går? Og hvilken [vei] går vi? Og harmonerer det her? (Dina)

Hvordan kan vi forstå dette?

Flere av informantene forteller at en baseorganisert barnehage ikke nødvendigvis er det beste alternativet for alle barn, og at de ved noen tilfeller har anbefalt foreldrene å søke til en

avdelingsorganisert barnehage. Spesielt trekker Cecilie frem at hun har inntrykk av at uttrykk for psykososiale vansker forekommer i større grad i store barnegrupper som i baseorganiserte barnehager. Slik hun beskriver barna, kan vi også her se likhetstrekk med atferd som kjennetegner en utrygg tilknytning. Barn har ulike forutsetninger for å mestre det komplekse sosiale miljøet i barnehagen. For et barn som av ulike grunner kan være mer sårbart for stress, vil relasjonskompleksiteten i en baseorganisert barnehage kunne fungere som en risikofaktor og bli en ytterlig belastning. Negative erfaringer med seg selv i sosiale relasjoner vil kunne føre til utvikling av indre arbeidsmodeller som i liten grad legger grunnlag for en positiv sosial utvikling (Borge, 2007, 2010; Bowlby, 1994; Fonagy, 2001; Smith, 2002, 2010). Det vil derfor være vesentlig å se det enkelte barnets behov, og hvilken organisering som vil gi den beste forutsetning for å oppleve mestring i sosiale relasjoner.

For å arbeide for at barna skal oppleve mestring og begrense inntrykkene og relasjonskompleksiteten, forteller informantene at de legger til rette for å være mye i mindre, gjerne faste grupper, hvor de arbeider for å gi barna tilpassede utfordringer. Dina poengterer at dette krever planlegging og en streng struktur på dagen, spesielt i en baseorganisert struktur hvor mange personer er involvert. Dette er også noe Seland (2009, 2011) trekker frem i sin forskning. Der viser hun til at baseorganiserte barnehager har behov for større grad av organisering og kontroll for å koordinere dagen på en god måte.

Informantene poengterer at de i en baseorganisert barnehage har flere pedagoger som arbeider sammen og kan reflektere over arbeidet, noe som er en styrke ved organiseringsformen. Dette finner vi igjen i rapporten til Vassenden m.fl. (2011), der store og avdelingsfrie barnehager fremsto som mer profesjonelle og hadde høyere utdanningsnivå i personalgruppen. Ane har også inntrykk av at de raskere får satt i gang tiltak dersom det er behov for det. Dette står imidlertid i kontrast til det Cecilie beskrev i kapittel 4.1.2. om tilknytning. Hennes opplevelse var at det tok lengre tid å få satt i gang tiltak siden det var flere personer involvert. I tillegg kunne det oppstå kommunikasjonsproblemer siden flere måtte inkluderes. Årsaken til disse forskjellene kan være flere. En mulighet kan være ulike organiseringsformer, hvor barnehage A har en tydeligere hierarkisk struktur med en soneleder, pedagoger og assistenter på hver sone. Barnehage C har ingen soneleder, noe som muligens kan gi en flatere struktur og dermed en lengre prosess når tiltak skal igangsettes. En soneleder vil kunne ha lettere for å ta avgjørelser og sette i gang tiltak selv om ikke alle er enig i at tiltaket er det rette.

Refleksjon over enkeltbarns behov og egen praksis er noe som vektlegges av informantene. De trekker frem og diskuterer hvordan de arbeider i forhold til de ulike barnas behov, slik at de ansattes fremgangsmåter samsvarer med hverandre. På denne måten arbeider de ansatte med det som Smith (2010) betegner som minireguleringene, altså samspillsmønstrene som er rådende i barnehagen. Dette vil være et vesentlig forum for å kunne dele kunnskap og erfaringer, og veilede assistenter i forhold til hvordan de kan møte og støtte barna på best mulig måte. Et barn generaliserer sine arbeidsmodeller, og forventer dermed det samme fra nye relasjoner som det har erfart tidligere (Bowlby, 1994; Smith, 2002). Dersom barnet møter ansatte som arbeider ut i fra det samme pedagogiske grunnsynet, vil det gjennom gjentagende erfaringer kunne utvikle det Dalli m.fl. (2011) betegner som «... a history of responsive attuned care» (Dalli m.fl., 2011, s. 3). Slike gjentagende erfaringer med omsorg tilpasset barnets behov, vil støtte barnet i utviklingen av mentaliseringsevnen (Fonagy, 2001; Hart & Schwartz, 2009). Denne evnen er sentral i forhold til å forstå og handle ut ifra egne og andres følelser og intensjoner, noe som er sentralt i utviklingen av emosjonsreguleringen og den sosiale kompetansen.

4.2.2 Stress hos barn i barnehager

Hva forteller informantene?

Stress er noe av det man muligens ser mest på sonene med barn i alderen 3-5 år, men også på småbarnssonene forteller Beate. Spesielt i overgangssituasjonene hvor mange barn og ansatte blir samlet på det samme arealet. Hun forteller at de ellers har organisert med henblikk på å unngå stressmomenter. Imidlertid vil det oppstå massesuggesjon når 54 barn er samlet på samme areal. Dersom én begynner å løpe blir det fort veldig mange som gjør det, spesielt i store lokaler. Beate ønsker å dele de store rommene inn i mindre områder, slik at det blir litt mer avgrenset. Store åpne lokaler innbyr, spesielt ett- og toåringen, til å løpe. Derfor ønsker hun å dele det litt opp, og heller sette inn glassdører som fortsatt gir oversikt. Beate forteller også at de jobber med at de ansatte skal ta det med ro og ikke stresse.

Ane poengterer at sannsynligheten for stress blir større når man har 56 småbarn på samme sone. Samtidig har de et større areal, og det er derfor flere muligheter for å dele opp gruppen. For å unngå det hun kaller kaosituasjoner hvor det er mange barn samlet, sørger de for å ha en strukturert plan hvor noen er på tur, noen er ute og noen inne. Ane forteller at de også har noen klare rammer de forholder seg til, slik som at de ikke skal være for mange i garderoben samtidig. Hun forteller videre at de arbeider med å gå i seg selv og kjenne på når de selv blir

stresset, siden dette stresset lett kan bli overført til barna. For å unngå dette arbeider de med å roe ned overgangssituasjonene, ved for eksempel at en voksen setter i gang en aktivitet. På denne måten samles barna, istedenfor at de blir vandrende rundt.

Ane forteller at de etterstreber det å ha en plan for hva man ønsker å få ut av de situasjonene som kan bli stressende. Dette krever at personalet er forberedt på aktivitetene de skal gjennomføre, i og med at det er aktiviteter for store barnegrupper. Hun forteller at man da må være bevisst på en selv når man er sammen med barna og er til stede og i ro, ikke løper rundt og gjør andre ting. Barnehage A legger heller ikke pauser og møter i tidsrom hvor det er risiko for at stressituasjoner kan oppstå.

Cecilie tenker at det kan være lurt å ha problematikken med stress i barnehagen i bakhodet når man lurer på om et barn kan ha vansker. For noen barn kan det gå helt greit å være i et åpent landskap. Andre igjen kan bruke veldig lang tid på å tilpasse seg, eller kommer ikke til å ville finne seg til rette. Av den grunn har Cecilie inntrykk av at det vil være lettere å føle stress i en baseorganisert barnehage enn i en avdelingsorganisert. Av samme årsak har hun også inntrykk av at signaler på at et barn kan være ukonsentrert har lettere for å komme til uttrykk i en baseorganisering, fordi en avdelingsorganisering gjerne er mindre og mer skjermet.

Cecilie poengterer at det er viktig å ha stress som et diskusjonstema, for å bli bevisst på om planer og strukturen på dagen kan bli for mye for barna. Det kan bli for mange skiftninger og for mye som skjer. Hun tenker at dette kan være ekstra relevant i en baseorganisert barnehage, for de har ikke en fast struktur på dagen på den måten at alle dager er likt lagt opp. De skifter for eksempel på når de er inne og ute. Cecilie forteller at de har mulighet til dette siden de er flere ansatte, men tenker at det kanskje kan oppleves litt uoversiktlig for barna, og dermed bli et stressmoment. Tilbakemeldinger fra de ansatte tyder på at de også opplever det som stressende. De etterspør en plan for dagen, slik at de vet hva som venter dem. Dette er noe Cecilie forteller at de arbeider med, og blant annet tar opp på møter hvor de evaluerer organiseringen. Både i forhold til tiltak for enkelte barn, og i forhold til hele barnegruppen.

Dina uttrykker bekymring i forhold til det som kommer frem i forskningen rundt barn og stress i barnehager, og mener det er utrolig viktig at både barnehageeiere og ansatte i barnehager er oppmerksomme på dette og kan sette inn tiltak for å minske stressopplevelsene. Hun uttrykker også bekymring for at kommunen fortsetter å bygge store barnehager med samme type arkitektur og romløsninger, noe hun mener ikke legger til rette for å dempe inntrykkene og impulsene. Dina forteller videre at hun synes det er problematisk å ha en

følelse av bestandig å være på etterskudd, og kjenner på en litt maktesløshet i forhold til at hun egentlig ikke tror det er så bra for barna med så mange inntrykk og relasjoner. Ideelt sett for småbarn kunne hun tenkt seg å hatt en gruppe med 10 barn og 4 voksne:

Men jeg ville ha hatt «vårt areal», med vår garderobe. Altså vår hule på en måte, men med mulighet til å åpne for felles møte. Et torg, arena, hvor flere kunne ha møttes, en annen 10-gruppe med 4 voksne for eksempel. Istedenfor å tenke sånn som det er tenkt nå, at en bygger store arealer med mulighet for å skjerme, så tenker jeg at man kunne ha laget skjermet areal med mulighet for å åpne... At man snur tankegangen rett og slett. (Dina)

Hvordan kan vi forstå dette?

Dalli m.fl. (2011) beskriver hvordan belastende stress oppstår når barnet ikke har kontroll over hendelsene, og ikke har tilgang på støtte fra en voksen person. Dette hindrer utviklingen av det hun betegner som «... a history of responsive attuned care» (Dalli m.fl., 2011, s. 3) som jeg tidligere har nevnt som vesentlig for utviklingen av emosjonsreguleringen og mentaliseringsevnen, og som dermed legger grunnlaget for den sosiale utviklingen (Fonagy, 2001; Hart & Schwartz, 2009; Vedeler, 2007). Ut i fra slik informantene beskriver situasjonene hvor stress oppstår, er det først og fremst de periodene hvor mange barn er samlet på samme området de har fokus på. Dette er for eksempel overgangssituasjoner hvor gjerne personalet også kan bli stresset av mye løping og barn som skal forflytte seg. Dette er nok situasjoner som kan oppleves som stressende for barna, siden det kan være vanskelig for dem å få oversikt og kontroll over det som skjer i situasjonen. Imidlertid kan dette som Beate betegner som massesuggesjon også kunne forstås som et uttrykk for toddlerkulturen⁴, noe som har en verdi i seg selv og derfor er må tas vare på. Samtidig er det viktig å ivareta de ulike barnas behov. Ikke alle vil kunne ta del i dette kulturuttrykket dersom de ikke har en basis og trygghet i en trygg relasjon.

Ane beskriver hvordan de arbeider for å strukturere periodene hvor stressende situasjoner lett kan oppstå, ved å ha klare rutiner og mål for hva de ønsker å oppnå. Hun har også fokus på at de ansatte skal være bevisst når de selv føler stress, og arbeide med dette. I følge tilknytningsteorien vil barnet, som tidligere nevnt, søke til en omsorgsperson for støtte når det opplever situasjonen som stressende (Bowlby, 1994; Hart & Schwartz, 2009; Smith, 2002). Dersom omsorgspersonen selv er stresset, vil barnet få bekreftet sin opplevelse av stress i stedet for å finne støtte for å mestre situasjonen i den trygge basen. Ved å være bevisst på sin

⁴ Jeg kommer ikke til å gå mer inn på toddlerkulturen her, men viser til Gunvor Løkken (2004) for nærmere beskrivelse.

egen innvirkning på barnets opplevelse, vil den ansatte kunne tilpasse seg slik at barnet får den støtten det har behov for. Dette krever innsikt i barnets behov og stor grad av selvrefleksjon.

Som tidligere nevnt vil opplevelse av stress være ekstra belastende for barn som allerede har flere risikofaktorer, og føre til at muligheten for utvikling i en negativ retning øker. Cecilie trekker frem at det er viktig å ha med problematikken rundt stress når man vurderer om et barn kan ha en form for vansker, spesielt i en baseorganisert barnehage. Et barn kan ut i fra atferden bli tolket til å ha sosioemosjonelle vansker i et stressende miljø, mens atferden vil kunne være en annen i et mer skjermet og rolig miljø. Dette kan ha sammenheng med atferden barnet har tillært seg for å mestre opplevelsen av stress. Her kan vi trekke paralleller til atferden beskrevet tidligere av både Cecilie og Beate, barn som blant annet var tilbaketrukkne og som hadde vanskelig med å holde fokus. Disse barna har tilegnet seg en atferd som vil kunne hindre dem i å oppleve mestring på den sosiale arenaen i barnehagen. I følge Drugli (2011) sin gjennomgang av ulike studier vil dette kunne føre til sosiale vansker også senere i skolealder.

Dersom en arbeider forebyggende i et resiliensperspektiv, vil det være sentralt å se etter risikofaktorer i barnets miljø og arbeide for å dempe disse (Borge, 2007, 2010; Kvello, 2008). I denne sammenhengen vil det kunne innebære å unngå situasjoner som oppleves uoversiktlige for barna, for eksempel perioder der 56 barn og 16 ansatte oppholder seg på samme området. Cecilie trekker også frem det å være bevisst hva som kan oppleves som stressende for barna når de legger planer for dagen, for å unngå for mange skiftninger og begrense antall aktiviteter. Slik vil de kunne senke tempoet og begrense antall overgangsperioder. I barnehage C har de ikke noen fast struktur på dagen, noe Cecilie begrunner med at de er mange ansatte og derfor kan være fleksible i forhold til dette. Dette står i kontrast til de andre informantene, som beskriver en streng strukturering. Imidlertid vurderer Cecilie om de må endre denne fleksibiliteten for å gjøre hverdagen mer forutsigbar og mindre stressende for både barn og ansatte.

Dina er kritisk til utformingen av de nyere barnehagene, og gir en beskrivelse av det hun ser på som en ideell organisering for de yngste barna i barnehagen. Denne kan ses som en form for mellomting mellom en baseorganisert og avdelingsorganisert struktur, noe som også blir trukket frem i IRIS-rapporten om barnehagens organisering og strukturelle faktorer betydning for kvalitet (Vassenden m.fl., 2011), som en organiseringsform som kan ta med det

beste fra to verdener. Ved å ha tilgang til et eget avgrenset område kan de ansatte ha et nært samspill med barna i et rolig og skjermet miljø, noe som vil gi gode muligheter for utvikling av sosiale ferdigheter. På denne måten vil man kunne ivareta de elementene som Dalli m.fl. (2011) betegner som dempende for barns opplevelse av stress; lav voksen – barn-ratio, små grupper, og et rolig miljø. Samtidig vil barna kunne ha tilgang til et felles areal hvor toddlerkulturen kan utvikles i et større fellesskap. Det vil også gi barna mulighet til å utvikle den sosiale kompetansen i et mer kompleks miljø, samtidig som de har anledning til å trekke seg tilbake dersom det oppleves som stressende. Skal man arbeide forebyggende i et resiliensperspektiv vil det i tillegg til å dempe risikofaktorer som stress, også være av betydning å styrke beskyttelsesfaktorene (Borge, 2007, 2010; Kvello, 2008). I dette tilfellet vil det være sentralt å gi barnet gode samspillserfaringer i et skjermet miljø slik at de kan oppleve mestring i den sosiale relasjonen. Dette vil kunne gi barna kunnskap og erfaring som kan gjøre dem bedre rustet i møtet med det mer komplekse sosiale miljøet. På denne måten vil barnet kunne ta i bruk mulighetene en barnehage av god kvalitet vil kunne by på til å utvikle sosial kompetanse.

5.0 Avsluttende refleksjoner

Hittil har jeg tatt for meg informantenes erfaringer og tanker, og satt dem i sammenheng med teori og forskning på barn og barnehager. Jeg ønsker nå å si noe om relevansen denne oppgaven vil kunne ha for praksisfeltet. Etter dette vil jeg flette trådene fra drøftingen sammen for å gi et bilde av hvordan førskolelærere i baseorganiserte barnehager arbeider i forhold til å fremme en positiv sosial utvikling hos barn i alderen 1-2 år. Til slutt vil jeg komme med noen tanker om veien videre.

Mine funn i denne oppgaven er basert på erfaringene til fire informanter fra to ulike geografiske områder i Norge, og vil dermed være knyttet til denne konteksten. Dette fører til at de ikke uten videre vil kunne overføres direkte til andre barnehager eller kontekster. Mine funn gir et bilde av hvordan informantene opplever hverdagen i disse fire barnehagene slik den er i dag, og vil dermed være med på å kaste lys over en del av virkeligheten i dagens barnehager. Samtidig samsvarer en del med funn fra andre forskningsprosjekter, noe som dermed vil være med på å styrke troverdigheten i mitt prosjekt. I følge Kvale og Brinkmann (2009) kan man kunne forvente å finne noe av det samme i en tilsvarende kontekst. Altså vil man til en viss grad kunne generalisere funnene gjort i en kvalitativ studie så lenge man tar konteksten i betraktning. I denne sammenhengen vil det si at det bildet jeg tegner med utgangspunkt i informantenes uttalelser, teori og tidligere forskning, til en viss grad vil kunne forventes å være gjeldende i tilsvarende barnehager. Dersom prosjektet skulle blitt videreført, vil det kunne være aktuelt å gjennomføre en etnografisk studie med observasjoner i tilknytning til intervjuer for på denne måten å få tak i et mer detaljert bilde av hverdagen til denne aldersgruppen.

Med utgangspunkt i slik informantene beskriver arbeidet sitt, kan vi se at mye av organiseringen blir gjort med tanke på å redusere relasjonskompleksiteten. Denne kompleksiteten er en faktor som kan påvirke barnet på ulike nivåer, både i mikrosystemet gjennom det høye antallet personer barnet er i relasjon med i løpet av dagen, og i mesosystemet ved at relasjonskompleksiteten kan ha innvirkning på foreldresamarbeidet. Å arbeide for å redusere relasjonskompleksiteten kan dermed ses som et allmennforebyggende tiltak, ved at det tar sikte på å dempe en sentral risikofaktor for hele barnegruppen. Enkelte barn vil av ulike årsaker være ekstra sårbare for stresset relasjonskompleksiteten kan føre til. For denne gruppen beskriver informantene målspesifikke forebyggende tiltak som blant annet tar sikte på å legge til rette for en trygg tilknytning til én av de ansatte, og gradvis inkludere andre ansatte og barn.

Målet med de forebyggende tiltakene som blir iverksatt i baseorganiserte barnehager ser ut til å være å legge til rette for å skape trygghet for de yngste barna. Sentralt i dette arbeidet er å legge til rette for at barnet skal utvikle en trygg tilknytningsrelasjon. Dette krever at barnet får gjentatte erfaringer av en pålitelig ansatt som er tilgjengelig både fysisk og mentalt, og som gir barnet den trøst og støtte det har behov for. For at barnet skal få anledning til dette, arbeider de ansatte i barnehagene mye i små grupper, noe som krever en streng strukturering av arbeidsdagen. Foreldresamarbeidet blir også vektlagt, siden foreldrenes forhold til barnehagen har en stor innvirkning på barnet.

Med utgangspunkt i trygge relasjoner vil barna kunne få mulighet til å oppleve mestring i sosiale situasjoner. Dette krever imidlertid at barna får støtte og kan nyttiggjøre seg av den trygge basen. Gjennom slike mestringserfaringer vil barnet kunne utvikle sosiale ferdigheter, noe som igjen vil kunne føre til en positiv sosial utvikling. Imidlertid fører tidligere erfaringer og personlige forutsetninger til at barna har ulike utgangspunkt for å møte de sosiale utfordringene barnehagen byr på. Barn som av ulike årsaker er mer sårbare for stress vil trenge større grad av støtte og nærhet fra de ansatte i barnehagen, både fysisk og mentalt. For å møte dette behovet kreves det kompetente ansatte som kan se og møte det enkelte barnets behov, og legge til rette de strukturelle forholdene på en slik måte at opplevelsen av stress minimeres. Imidlertid vil det ikke bestandig være tilstrekkelig kompetanse innad i den enkelte barnehage. I så tilfelle vil et nært samarbeid med øvrige fagpersoner og etater være sentralt, noe som også trekkes frem i Melding til Stortinget 18 (Kunnskapsdepartementet, 2011a).

Kompetente ansatte er et sentralt kriterium for å sikre kvaliteten i barnehager. I større baseorganiserte barnehager er det flere pedagoger som arbeider sammen, samtidig som de gjennomsnittlig har et høyere utdanningsnivå sammenlignet med mindre avdelingsorganiserte. Dette gir mulighet til et større faglig miljø, noe som kan føre til mer refleksjon over barnas behov og pedagogisk praksis, og dermed bedre utnyttelse av den pedagogiske kompetansen. Imidlertid kan det også, i følge informantene, føre til lengre prosesser før beslutninger tas, og tiltak iverksettes. Her er det delte erfaringer blant informantene. Imidlertid viser det seg at pedagogene i større baseorganiserte barnehager tilbringer mindre tid sammen med barna. Dette fører til at en større del av ansvaret for kvaliteten på arbeidet blir overført til assistentene. Av den grunn vil god veiledning og oppfølging gjennom refleksjon over egen praksis være vesentlig for at barna skal få den oppfølgingen de har behov for. Kompetente ansatte er også noe av det UNICEF-rapporten trekker frem som sentralt for at de yngste barna skal få et godt utbytte av oppholdet i barnehagen:

Ultimately the issue of whether today`s children will benefit or suffer from these changes will come down to the availability of effective parental leave and to the availability, affordability, and quality of early childhood services. At the heart of the quality question are child care staff who are well trained, well motivated, well remunerated and well respected in their communities. (Adamson, 2008, p. 32)

Norge kom generelt godt ut i denne rapporten fra UNICEF, blant annet på grunn av en lang foreldrepermisjon med økonomisk støtte. Imidlertid kommer vi dårlig ut på kriteriene for utdanningsnivået til de ansatte. Dette har også vært en diskusjon innad i Norge, hvor det har vært en økning i bruken av dispensasjoner fra kravet om utdanning for pedagoger i barnehager (SSB, 2011a). Denne mangelen på førskolelærere kan ses i sammenheng med de siste årenes økning i utbygging av nye barnehager for å imøtekomme kravet om full barnehagedekning. I sitatet blir også lønnsnivået og status i samfunnet trukket frem. Dette er også noe som har vært tema under de siste årenes lønnsforhandlinger. Gjennom krav om et høyere lønnsnivå er håpet at statusen til yrket skal øke, noe som kan føre til en høyere rekruttering og at flere dyktige fagpersoner vil ønske å bli i yrket. Nå som målet om full barnehagedekning er i ferd med å nås, er det på tide at fokuset i større grad blir flyttet over til kvaliteten på innholdet. Det finnes mye kunnskap om kvalitet i barnehager generelt, og også en del om behovene til barna under tre år. Imidlertid krever større barnehager med fleksibel struktur ny kunnskap om hvordan man kan imøtekomme dette i praksis, spesielt med tanke på de yngste barna i baseorganiserte barnehager.

Litteraturliste

- Abrahamsen, G. (1998). *Det nødvendige samspillet*. [Oslo]: Tano Aschehoug.
- Adamson, P. (2008). *The child care transition. A league table of early childhood education and care in economically advanced countries*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.
- Befring, E. (2008). Forebygging i en psykososial kontekst. I E. Befring & R. Tangen (Red.), *Spesialpedagogikk* (s. 170 - 192). Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Bjørnestad, E., & Pramling Samuelsson, I. (2012). *Hva betyr livet i barnehagen for barn under tre år?: en forskningsoversikt*. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Borge, A. I. H. (2007). *Resiliens i praksis: teori og empiri i et norsk perspektiv*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Borge, A. I. H. (2010). *Resiliens: risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Bowlby, J. (1994). *En sikker base: tilknytningsteoriens kliniske anvendelser*. Fredriksberg: Det lille forlag.
- Bronfenbrenner, U. (Red.). (2005). *Making human beings human: bioecological perspectives on human development*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode*. Oslo: Universitetsforl.
- Dalli, C. m.fl. (2011). *Quality early childhood education for under-two-year-olds: What should it look like?: A literature review*. Webside: http://www.educationcounts.govt.nz/__data/assets/pdf_file/0009/89532/965_QualityE CE_Web-22032011.pdf Hentet: 11.06.2012
- Drugli, M. B. (2011). *Liten i barnehagen: forskning, teori og praksis*. [Oslo]: Cappelen Damm.
- Finansdepartementet. (2011). *Statsbudsjettet*. Oslo: Finansdepartementet.
- Fonagy, P. (2001). *Attachment theory and psychoanalysis*. New York: Other.
- Hart, S., & Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon: tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore og Fonagy*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Killén, K. (2012). *Forebyggende arbeid i barnehagen: samspill og tilknytning*. Oslo: Kommuneforl.
- Kunnskapsdepartementet. (2005). *Lov om barnehager*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet. (2006). *Barnehageløftet*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet. (2010). *Barnehageloven*. Oslo: Cappelen Damm.
- Kunnskapsdepartementet. (2011a). *Meld. St. 18. Læring og fellesskap: tidlig innsats og gode læringsmiljøer for barn, unge og voksne med særlige behov*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet. (2011b). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kvale, S. (2005). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvelling, Ø. (2008). *Oppvekst: om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo: Gyldendal akademisk.

- Kvello, Ø. (2010a). *Barn i utvikling*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvello, Ø. (2010b). *Målsettinger, føringer og rammer for barnehagen*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lamer, K. (1997). *Om å fremme barns sosiale kompetanse: teoriboka*. Oslo: Universitetsforl.
- Løkken, G. (2004). *Toddlerkultur: om ett- og toåringers sosiale omgang i barnehagen*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- NSD. (2012). Webside: www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/naar_melde.html Hentet: 25.01.2012
- Ogden, T. (2009). *Sosial kompetanse og problematferd i skolen*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforl.
- Rye, H. (2002). *Tidlig hjelp til bedre samspill*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Sandvik, N. (2006). *Temahefte om de minste barna i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Seland, M. (2009). *Det moderne barn og den fleksible barnehagen: en etnografisk studie av barnehagens hverdagsliv i lys avnyere diskurser og kommunal virkelighet*. 2009:258, Trondheim: NTNU.
- Seland, M. (2011). *Livet i den fleksible barnehagen: muligheter og utfordringer i en barnehage i endring*. Oslo: Universitetsforl.
- Smith, L. (2002). *Tilknytning og barns utvikling*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Smith, L. (2010). Tidlig utvikling, risiko og psykopatologi. I *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse* (s. 29-52). Oslo: Gyldendal akademisk.
- SSB. (2011a). Webside: <http://www.ssb.no/barnehager/tab-2012-06-15-07.html> Hentet: 20.06.2012
- SSB. (2011b). Webside: www.ssb.no/barnehager Hentet: 15.05.2012
- Torsteinson, S., Brandtzæg, I., & Powell, B. (2010). Circle of Security som forebyggende intervensjon i spesialisthelsetjenesten. I V. Moe, K. Slinning & M. B. Hansen (Red.), *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse* (s. 721 - 742). Oslo: Gyldendal
- Valberg, K. M. K. (2010). *Det nye barnehagebygget: rom for barns beste? : en kvalitativ studie av barnehageansattes opplevelse av arbeidet med de yngste barna i det nye barnehagebygget*. Masteroppgave i sosiologi, NTNU, Trondheim.
- Vassenden, A., m.fl. (2011). *Barnehagenes organisering og strukturelle faktorerens betydning for kvalitet* (Vol. 2011/029). Stavanger: IRIS, International Research Institute of Stavanger.
- Vedeler, L. (2007). *Sosial mestring i barnegrupper*. Oslo: Universitetsforl.
- Zachrisson, H. D., Lekhal, R., & Schjølberg, S. (2010). Barnehage og psykisk helse hos sped- og småbarn. I *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse* (s. 770-787). Oslo: Gyldendal akademisk.

Vedlegg 1: Informasjonsskriv for leder i barnehagen

Mastergradsprosjekt «De yngste barna i basebarnehagen»

Jeg er mastergradsstudent i spesialpedagogikk ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Førskolelærerutdanning og NTNU, og holder nå på med mitt mastergradsprosjekt med avslutning sommeren 2012. Jeg er utdannet førskolelærer ved Universitetet i Tromsø, og har arbeidet som pedagogisk leder i baseorganiserte barnehager i Tromsø kommune.

Jeg tar kontakt med deg fordi jeg søker etter en førskolelærer som arbeider med de yngste barna (rundt ett år) i en baseorganisert barnehage, og som ønsker å dele sine erfaringer og reflektere over eget arbeid. Deltagelsen er frivillig, og en kan trekke seg underveis i prosjektet om dette skulle være ønskelig.

Prosjektet mitt tar utgangspunkt i at økningen av barn mellom ett og tre år i barnehagene kombinert med at flere barnehager blir bygget som baseorganiserte barnehager, vekker et behov for mer kunnskap om pedagogisk arbeid i denne type organisering. Formålet med mitt mastergradsprosjekt er å få bedre innsikt i arbeidet som blir gjort i de baseorganiserte barnehagene med tanke på å fremme en positiv selvutvikling hos de yngste barna. Jeg ønsker å ha fokus på tilknytningsrelasjoner mellom personalet og barna. Som student i spesialpedagogikk har jeg valgt dette fokuset i et forebyggende perspektiv.

Jeg ønsker å gjennomføre et dybdeintervju med varighet på 1-1,5 time. Det vil bli gjort lydopptak under intervjuet, som vil bli transkribert og anonymisert, for så å bli slettet med en gang dette er gjort. Opptaket vil kun bli hørt av meg, ingen innsamlet data vil kunne spores tilbake til enkeltpersoner eller barnehage.

Gi tilbakemelding om dette er noe som det kan være aktuelt for din barnehage å delta i, eller ta kontakt om det er ønskelig med utdypende informasjon. Jeg er tilgjengelig både på telefon og e-mail:

████████████████████

Mine veiledere kan også kontaktes:

Monica Seland: ████████████████████

Bodil Mørland: ████████████████████

Med vennlig hilsen

Kari Strømsøe Mæland

Vedlegg 2: Informasjonsskriv for informant

Mastergradsprosjekt «De yngste barna i basebarnehagen»

Jeg er mastergradsstudent i spesialpedagogikk ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Førskolelærerutdanning og NTNU, og holder nå på med mitt mastergradsprosjekt med avslutning sommeren 2012. Jeg er utdannet førskolelærer ved Universitetet i Tromsø, og har arbeidet som pedagogisk leder i baseorganiserte barnehager i Tromsø kommune.

Jeg tar kontakt med deg fordi jeg søker etter en førskolelærer i en baseorganisert barnehage som ønsker å dele sine erfaringer, og reflektere over eget arbeid med barna i alderen rundt ett år. Deltagelsen er frivillig, og du kan trekke deg underveis i prosjektet.

Økningen av barn mellom ett og tre år i barnehagene kombinert med at flere barnehager blir bygget som baseorganiserte barnehager, vekker et behov for mer kunnskap om pedagogisk arbeid i denne type organisering. Formålet med mitt mastergradsprosjekt er å få bedre innsikt i arbeidet som blir gjort i de baseorganiserte barnehagene med tanke på å fremme en positiv selvutvikling hos de yngste barna. Jeg ønsker å ha fokus på tilknytningsrelasjoner mellom personalet og barna. Som student i spesialpedagogikk har jeg valgt dette fokuset i et forebyggende perspektiv.

Jeg ønsker å gjennomføre et dybdeintervju med varighet på 1-1,5 time. Det vil bli gjort lydopptak under intervjuet, som vil bli transkribert og anonymisert, for så å bli slettet med en gang dette er gjort. Opptaket vil kun bli hørt av meg, ingen innsamlet data vil kunne spores tilbake til enkeltpersoner eller barnehage.

Jeg håper dette er noe som kunne vært aktuelt for deg å være med på. Ta kontakt om det er ønskelig med utdypende informasjon. Jeg er tilgjengelig både på telefon og e-mail:

Mine veiledere kan også kontaktes:

Monica Seland:

Bodil Mørland:

Med vennlig hilsen Kari Strømsøe Mæland

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon om prosjektet «De yngste barna i basebarnehagen», og er villig til å delta.

Dato

Sted

Signatur

Vedlegg 3: Intervjuguide

- Hva slags utdanning og arbeidserfaring har du?
 - Hvor lenge har du arbeidet ved denne barnehagen?
 - Andre barnehager?
 - Hvilken type organiseringsform har du arbeidet ved?
 - Hvilke aldersgrupper har du arbeidet med?

- Hvor mange barn og ansatte er det på hver sone/base i barnehagen?
 - Hvilken alder er det på barna?
 - Hva slags utdanning har personalet?
 - Kan du fortelle litt om hvordan dere organiserer dagen og barnegruppen?

- Det å ha en trygg tilknytningsrelasjon blir ofte sett på som et basisbehov for ettåringen. Hvilke faktorer har du erfart at kan være med å hemme OG/ELLER fremme en trygg tilknytning i barnehager generelt?
 - Er det noen faktorer ved en baseorientert organisering som du ser på som spesielt fremmende OG/ELLER hemmende i dette arbeidet?
(Husk å få frem begge deler!)
 - Kan du fortelle litt om dine tanker OG erfaringer/eksempler på dette området?
(husk å få med begge deler!)

- Oppstartsperioden er en sentral periode med tanke på å danne en trygg tilknytningsrelasjon. Kan du fortelle om dine erfaringer/eksempler med dette arbeidet?
 - Kan du fortelle litt om hvilke rutiner dere har for oppstartsperioden?
 - Hvordan opplever du denne perioden?
 - Hvilke tanker har du rundt dette arbeidet?

- Har du erfaring med arbeid med barn med en utrygg tilknytning i barnehagen? Jeg tenker da på barn som har vanskelig for å finne roen og å la seg trøste.

- Kan du fortelle litt om hvordan du arbeidet i forhold til disse barna?
 - Hvordan la du til rette/organiserte dagen?
 - Hva ser du som fordelene for dette arbeidet knyttet til en baseorientert organisering?
 - Ser du noen utfordringer knyttet til denne organiseringsformen i forhold til dette arbeidet?
- I store barnegrupper kan det være en større risiko for at enkeltbarns utfordringer eller behov forsvinner i mengden. Kan du fortelle meg litt om/eksempler på hvordan «dere fanger opp» de barna som trenger ekstra oppfølging for å danne en trygg tilknytningsrelasjon?
 - Kan du fortelle litt om hvordan du organiserer personalet i forhold til oppfølging av enkeltbarn?
 - Hvilke tanker har du rundt de muligheter og utfordringer baseorganisert struktur gir i forhold til det å følge opp enkeltbarn?
 - (Dersom bruk av observasjon/veiledningsverktøy, hvilke erfaringer har de med dette? Utdype bruken og nytten.)
- Ny forskning rundt temaet stress hos barn i barnehager har skapt en del debatt rundt baseorganiserte barnehager. Kan du fortelle litt om hvilke tanker du har rundt dette temaet?
 - Kan du fortelle litt i forhold til erfaringer rundt dette temaet fra eget arbeid? Komme med eksempler?
 - Hvordan arbeider dere i forhold til denne problematikken? (Stress i store barnegrupper)
 - (i tillegg også IRIS 2011 «Barnehagens organisering og strukturelle faktorerens betydning for kvalitet» hvis aktuelt)
- Har du noen flere tanker eller erfaringer rundt den tematikken vi har vært inne på som du ønsker å føye til?
 - Har du noen eksempler du vil dele fra eget arbeid?